EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 19200/I/2012/2137554004

Počiatočné problémy vývoja demokratického politického systému v Ruskej federácii

Diplomová práca

2012 **Bc. Katarína Kucharčíková**

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Počiatočné problémy vývoja demokratického politického systému v Ruskej federácii

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: 6221 8 00 Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: PaedDr. Emília Vokálová, CSc.

Bratislava 2012 **Bc. Katarína Kucharčíková**

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Dátum: **.....**

Katarína Kucharčíková

Poďakovanie

Ďakujem vedúcej svojej diplomovej práce, PaedDr. Emílii Vokálovej, CSc., najmä za čas, odborné vedenie a cenné rady pri písaní diplomovej práce.

Abstrakt

KUCHARČÍKOVÁ, Katarína: *Počiatočné problémy vývoja demokratického politického systému v Ruskej federácii*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. - PaedDr. Emília Vokálová, CSc.- Bratislava: FMV EU, 2012, 62 s.

Cieľom záverečnej práce je prispieť k pochopeniu vnútorného i zahraničného vývoja demokracie v Ruskej federácii od rozpadu Sovietskeho zväzu. Práca rozoberá prvé pokusy o demokraciu v 90. rokoch, niektoré nesprávne rozhodnutia na najvyšších pozíciách vedenia Ruskej federácie v dôsledku nedostatku skúseností s demokraciou. Zámerom tejto diplomovej práce je pochopenie zložitého postavenia Ruska pri prechode z totalitného politického systému na demokratický politický systém. Diplomová práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 3 grafy, 2 tabuľky a 6 príloh. Prvá kapitola analyzuje situáciu v Sovietskom zväze pred jeho rozpadom, prvé náznaky demokracie, taktiež príčiny rozpadu a nasledovný vznik Ruskej federácie a Spoločenstva nezávislých štátov. Druhá kapitola rozoberá politický systém Ruskej federácie, vznik novej Ústavy, definuje a vysvetľuje fungovanie orgánov štátnej moci. V tejto kapitole je spomenutá aj funkcia prezidenta a obdobie vlády Borisa Jeľcina, ako aj jednotlivé parlamentné voľby od vzniku Ruskej federácie. Posledná kapitola sa venuje fungovaniu zahraničnej politiky, zmenám po rozpade Sovietskeho zväzu a alternatívam v ďalšom smerovaní zahraničnej politiky. Rovnako sa venuje nedostatkom demokracie v podobe regionálnych, aj medziregionálnych konfliktov. Výsledkom riešenia danej problematiky je, že demokracia v Ruskej federácii sa neustále vyvíja a aj v súčasnosti je pomerne ľahko zraniteľná, čo dokazuje aj vývoj ostatných udalostí v Rusku.

Kľúčové slová:
Ústava Ruskej federácie, ZSSR, Rada federácie, prezidentské a parlamentné voľby, demokracia.

Abstract

KUCHARČÍKOVÁ, Katarína: *Initial problems of development of democratic political system in Russian Federation.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of Interantional Political Relations. - PaedDr. Emília Vokálová, CSc.- Bratislava: FMV EU, 2012, 62 p.

The aim of this thesis is to contribute to the understanding of internal and external development of democracy in Russian Federation since the collapse of the Soviet Union. The thesis presents the first attempts at democracy in the 90. years, some wrong decisions at the top leadership of the Russian Federation due to lack of experience with democracy. The aim of this thesis is to understand the complex situation of Russia in trasition from totalitarian political system to democratic political system. The thesis is divided into three chapters. Contains 3 charts, 2 tables and 6 appendices. The first chapter analyzes the situation in the Soviet Union before its collapse, the first signs of democracy, also causes of breakdown and following creation of the Russian Federation and Commonwealth of Independent States. The second chapter discusses the political system of Russian Federation, the emergence of new Constitution, defines and explains the functioning of state power. This section is referred to the office of the president and the period of Boris Yeltsin´s government, as well as individual parliamentary elections since the establishment of the Russian Federation. The last chapter deals with the functioning of foreign policy changes after the collapse of Soviet Union and the alternatives in the future direction of foreign policy. It also adresses the lack of democracy in the form of regional and interregional conflicts. The results of solving the problem is, that democracy in Russia is still developing and even today is quite easily vulnerable, as evidenced by the development of other events in Russia.

Keywords:
Constitution of Russian Federation, the USSR, the Federation Council, presidential and parlamentary elections, democracy.

Obsah

ÚVOD 10
1 OBDOBIE DO VZNIKU RUSKEJ FEDERÁCIE 13
1.1 Vývoj demokracie v ZSSR 13
1.2 Obdobie „oteplenia“ 14
1.3 Rozpad ZSSR a jeho príčiny 16
1.3.1 Bielovežské stretnutie 19
1.4 Spoločenstvo nezávislých štátov, SNŠ 19
1.5 Vznik Ruskej federácie 22
2 POLITICKÝ SYSTÉM RUSKEJ FEDERÁCIE 25
2.1 Ústava Ruskej federácie 1993 25
2.2 Federálne zhromaždenie 27
2.2.1 Rada federácie 27
2.2.2 Štátna duma 28
2.3 Vláda 29
2.4 Súdna moc 29
2.5 Prezident Ruskej federácie 30
2.5.1 Obdobie vlády prvého ruského prezidenta Jeľcina 31
2.5.2 Jeľcinova ekonomika 38
2.5.3 Druhé prezidentské obdobie Jeľcina 39
2.7 Systém politických strán v Ruskej federácie 43
2.7.1 Parlamentné voľby v roku 1993 44
2.7.2 Parlamentné voľby v roku 1995 46
2.7.3 Parlamentné voľby v roku 1999 47
2.7.4 Parlamentné voľby v roku 2003 48
2.7.5 Parlamentné voľby v roku 2007 49
2.7.6 Parlamentné voľby v roku 2011 49
3 ZAHRANIČNÁ POLITIKA RUSKA V 90. ROKOCH 52
3.1 Rusko-čečenský konflikt 52
3.2 Hlavné myšlienkove smery v 90. rokoch 56
3.3 Ruská zahraničná politika po kríze v roku 1993 58
3.4 Vzťah s krajinami SVE 60

3.4.1 Zahraničnopolitické doktríny vo vzťahu k regiónu SVE 61
3.5 Konfliktné oblasti v Ruskej federácii 61
3.6 Konflikty na južnom Kaukaze 63
3.6.1 Gruzínsko-abcházsky konflikt 63
3.6.2 Gruzínsko-osetský konflikt 65
3.6.3 Konflikt o Náhorný Karabach 66
3.7 Rusko-gruzínsky konflikt 68
ZÁVER 71
ZDROJE 73
Knižné zdroje 73
Internetové zdroje 74
PRÍLOHY 79

Zoznam grafov a tabuliek

Tabuľka č. 1: Výsledky referenda v % 36
Graf č. 1: Výsledky prezidentských volieb v roku 1996 41
Graf č. 2: Výsledky parlamentných volieb v roku 1993 45
Tabuľka č. 2: Výsledky parlamentných volieb v roku 1999 48
Graf č. 3: Výsledky parlamentných volieb v roku 2011 51

ÚVOD

Zväz sovietskych socialistických republík sa rozprestieral v strednej a severnej Ázii a východnej Európe. Predstavoval významnú svetovú mocnosť a bol súperom Spojených štátov amerických v studenej vojne. Medzi dôležité problémy ZSSR možno zaradiť nedostatok demokracie, slobody, či centrálne riadené hospodárstvo. Situácia sa začala postupne meniť až nástupom Gorbačova, ktorý v podstate odštartoval reformu celého systému.

Po rozpade Sovietskeho zväzu sa stala Ruská federácia jeho nástupcom a zostala významným politickým subjektom. Rusko má kľúčové geografické, geopolitické postavenie, má významné energetické zásoby, je dopravným uzlom, má taktiež ekonomický a vojenský potenciál. Od 90. rokov prešla Ruská federácia mnohými výraznými zmenami od totalitného politického systému z nej postupne vznikal demokratický štát. Na území Ruska existuje viacero národov a národností, ktoré sa odlišujú svojou kultúrou, spôsobom života, či jazykom, z tohto dôvodu dochádza ku konfliktným situáciám medzi regiónmi.

Po ostatných parlamentných a prezidentských voľbách bola pomerne často rozoberaná demokracia v Rusku, vzniklo mnoho podozrení a obvinení z porušenia volebného práva, zmanipulovania výsledkov volieb, či ohrozenia ďalšieho politického vývoja. Na základe tejto situácie možno badať, aká je demokracia v Rusku ešte slabá a pomerne ľahko ohroziteľná.

Napriek tomu, že sa Ruská federácia zaraďuje medzi svetové veľmoci, problematike jej demokratického vývoja nie je, podľa môjho názoru, venovaná dostatočná pozornosť. Svedčí o tom nedostatok prameňov a literatúry najmä v slovenskom jazyku, o niečo lepšie sú na tom zdroje v anglickom, či ruskom jazyku. Pre pochopenie problematiky vnútorného a zahraničného vývoja Ruskej federácie, ako aj celkovej atmosféry v štáte, sú prínosné slovenské publikácie a práca Alexandra Dulebu, ako napríklad Rusko na konci Jeľcinovej éry, či Zahraničná politika Ruska. Peter Juza je slovenský politológ a odborník na problematiku postsovietskeho priestoru, ktorý sa

zaoberal stavom demokracie v Rusku. Národnostnými konfliktami, najmä vývojom situácie v Čečensku sa zaoberá švédsky odborník Svante Cornell.

Nakoľko je rozsah práce obmedzený a vývoj demokracie v Rusku podľa môjho názoru stále prebieha, rozhodla som sa venovať najmä počiatočným komplikáciám vo vytváraní demokracie v období 90. rokov, kedy sa uskutočnili najvýznamnejšie a zároveň najradikálnejšie zmeny. Politický systém získal novú podobu, avšak došlo k viacerým omylom vo vedení, keďže Ruská federácia mala minimálne skúsenosti s demokraciou.

Cieľom tejto záverečnej práce je prispieť k pochopeniu vnútorného aj zahraničného vývoja demokracie, politiky a vzťahov Ruskej federácie od rozpadu Sovietskeho zväzu. Pokúsim sa rozanalyzovať prvé snahy o demokraciu v 90. rokoch, niektoré nesprávne rozhodnutia na najvyšších pozíciách vedenia Ruskej federácia v dôsledku nedostatku skúseností s demokraciou. Mojím úsilím je prispieť k pochopenie zložitého postavenia Ruska pri prechode z totalitného politického systému na demokratický politický systém. V diplomovej práci analyzujem vývoj demokracie v Ruskej federácii predovšetkým v troch oblastiach, a to politickej, ekonomickej a národnostnej.

Táto diplomová práce sa zaoberá vývojom demokracie v Ruskej federácii a je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole je analyzovaná situácia v ZSSR pred jeho rozpadom, prvé náznaky demokracie, taktiež príčiny rozpadu Sovietskeho zväzu a nasledovný vznik Ruskej federácie a Spoločenstva nezávislých štátov. Druhá kapitola je zameraná na politický systém Ruskej federácie, vznik novej Ústavy, definuje a vysvetľuje fungovanie orgánov štátnej moci. Táto kapitola opisuje aj funkciu prezidenta a obdobie vlády Borisa Jeľcina, ako aj jednotlivé parlamentné voľby. Posledná kapitola rozoberá fungovanie zahraničnej politiky, zmeny po rozpade Sovietskeho zväzu a možné smerovanie zahraničnej politiky. Rovnako sa venuje nedostatkom demokracie v podobe regionálnych, aj medziregionálnych konfliktov.

Pri získavaní údajov potrebných pre záverečnú prácu, som uprednostnila predovšetkým metódu štúdia dokumentov a literatúry, pričom som čerpala buď z knižných alebo elektronických zdrojov. Následne som sa pri spracovávaní a vyhodnocovaní získaných údajov pridržiavala metódy logickej analýzy a syntézy, v menšej miere som využila deskriptívnu metódu. V časti zahraničná politika Ruskej federácie som využila

komparatívnu metódu na porovnanie alternatív ďalšieho smerovanie zahraničnej politiky po rozpade ZSSR. Vývoj demokracie v Ruskej federácii som sa snažila priblížiť prostredníctvom indukčnej a dedukčnej metódy. V dôsledku viacstranného využitia rozoberanej témy, som pre väčšiu zrozumiteľnosť, ľahšiu interpretáciu a prístupnosť pre širšie spektrum ľudí využila možnosť zhrnutia poznatkov v podobe tabuliek, grafov a máp v samotnom texte záverečnej práce, ako aj v prílohách. Pokúsila som sa o reálnu prezentáciu a pochopenie stavu veci, bez normatívnych a ideologických hodnotení.

1 OBDOBIE DO VZNIKU RUSKEJ FEDERÁCIE

1.1 Vývoj demokracie v ZSSR

Za prvú skúsenosť s demokraciou možno označiť obdobie od októbra 1917. Októbrová revolúcia v Rusku z roku 1917 bola vyvolaná meštianskou opozíciou, robotníkmi a roľníkmi. Došlo k zvrhnutiu cárskeho režimu, čo významným spôsobom ovplyvnilo inštitúcie základných občianskych práv a slobôd, prostredníctvom októbrových dekrétov a Ústavou Ruskej Sovietskej Federatívnej Socialistickej Republiky (RSFSR).[1]

Prvé náznaky trhového hospodárstva vznikli vyhlásením Novej ekonomickej politiky (NEP) v marci 1921, predstavovala čiastočnú hospodársku liberalizáciu bez politickej liberalizácie. Do určitej miery bolo povolené súkromné vlastníctvo, roľníci mohli svoje prebytky predávať na trhu. NEP bol zastavený Stalinom v apríli 1929, kedy bol schválený prvý päťročný plán.[2]

V roku 1924 bola prijatá Ústava ZSSR po vzniku Zväzu sovietskych socialistických republík, ktorá však nezakotvovala inštitút základných ľudských a občianskych práv, slobôd a povinností. Tieto práva, slobody a povinnosti boli zakotvené v jednotlivých ústavách zväzových republík. Dňa 5. decembra 1936 bola schválená nová Ústava ZSSR, ktorá už zakotvovala rozsiahly katalóg základných ľudských práv a slobôd, taktiež obsahovala i základné povinnosti sovietskych občanov. Tretia Ústava ZSSR bola schválená 7. októbra 1977. Najvyšší soviet bol tvorený rovnoprávnymi komorami s rovnakým počtom poslancov, ktorý si volil svoje prezídium na čele s predsedom prezídia Najvyššieho sovietu. V rámci reformy po nástupe Gorbačova došlo aj k viacerým ústavným zmenám.[3]

G. Kennan, americký poradca a diplomat, v roku 1951 vyslovil požiadavku na charakter vzťahov k novej ruskej vláde:

[1] Medzi októbrové dekréty sa zaraďovala Deklarácia práv národov Ruska a Deklarácia práv pracujúceho a vykorisťovaného ľudu. V rámci októbrových dekrétov bol prijatý aj Dekrét o mieri.
[2] *Vývoj demokracie v Rusku.* [online]. In Klempera. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://klempera.tripod.com/rusko.htm>
[3] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 12. ISBN 80-210-1356-7.

„Keď sovietska moc dôjde ku svojmu koncu... Nebudem určovať nakoľko zodpovedajú našim predstavám o „demokratoch“. Dajte im čas, dajte im možnosť byť ruskými, dajte im možnosť riešiť ich vnútorné problémy po svojom. Cesty, ktorými národy dosahujú dôstojného a osvieteného štátneho zriadenia, predstavujú najhlbšie a intímne procesy národného života. Cudzincom sú tieto cesty často nepochopiteľné a zahraničné zasahovanie do týchto procesov nemôže priniesť nič okrem škody.“[4]

Po smrti Stalina v roku 1953 nastali veľké spoločenské zmeny smerujúce k náprave zla z predchádzajúceho obdobia. Niektorí väzni s trestom menším ako päť rokov získali amnestiu, netýkalo sa to politických väzňov.

Nikita Sergejevič Chruščov si postupne upevňoval svoju pozíciu v komunistickej strane a v septembri 1953 sa stal generálnym tajomníkom KSSZ. Chruščov ostro kritizoval vládu Stalina, jeho teror, odsudzovanie nevinných, protizákonnú deportáciu.

Na začiatku 80. rokov požadovali všetky vrstvy obyvateľstva právo na informáciu a osobnú slobodu, čiže skutočnú demokraciu. K moci sa dostal J.V. Andropov, ktorý vzbudil nádej na zmenu k lepšiemu a demokratizáciu, avšak k takýmto zmenám nedošlo.

1.2 Obdobie „oteplenia“

Významným krokom k rozvoju demokracie bolo zvolenie Michaila Gorbačova za generálneho tajomníka Komunistickej strany Sovietskeho zväzu 11. marca 1985. Gorbačov plánoval skoncovať so stagnáciou hospodárstva, jeho zefektívnenie videl aj v postupnej zmene cieľov ZSSR. O vzostupe Gorbačovej politickej generácie rozhodla zrejme s konečnou platnosťou špecifická situácia, ktorá vznikla v politickom a mocenskom aparáte, spôsobila stratu akcieschopnosti, nehybnosť, neschopnosť riadiacich orgánov dospieť k zásadným rozhodnutiam a enormný rast byrokratizmu.

V januári 1987 predložil Gorbačov ústrednému výboru komunistickej strany návrh na vyhlásenie otvorených volieb do straníckych funkcií. Gorbačov zaviedol dôležitú

[4] ČECH, Ľ. *Rusko v súčasných MV*. Prezentácia z predmetu Medzinárodné vzťahy politické II.

ekonomickú reformu tzv. perestrojku[5] v júli 1987, jej hlavnou úlohou bola rekonštrukcia sovietskej ekonomiky po tzv. pretekoch v zbrojení na začiatku 80. rokov. Podstatnou súčasťou perestrojky bola glasnosť, politika otvorenosti, ktorá priniesla širšie zmeny v demokratizácii spoločnosti, v ktorej kontrola prejavu a kritika režimu bola jednou z hlavných zbraní mocenského aparátu. Touto cestou si chcel Gorbačov zabezpečiť podporu ľudu v jeho dôležitých reformách. Prepustil tisíce väzňov a politických disidentov. Podľa neho demokracia bez verejnej informovanosti nemôže existovať.

Zároveň bol vypracovaný nový ekonomický program, jeho súčasťou bol Zákon o družstvách z mája 1987. Tento zákon umožňoval súkromné vlastníctvo podnikov v službách, výrobe a zahraničnom obchode.

Zmeny v spoločnosti mali byť vykonávané tak, aby sa zachovala vedúca úloha komunistickej strany a princíp socializmu. Nedošlo však k dostatočnému zefektívneniu sovietskej ekonomiky. Úspech Gorbačova spočíval v decentralizácii a zvýšení samostatnosti podnikov. Problematické bolo centrálne riadené hospodárstvo, čiže kontrola cien, štátny dozor nad ekonomikou, či nemožnosť súkromného vlastníctva.

Na XIX. konferencii KSSZ v roku 1988 predstavil Gorbačov politický program, ktorý rozdelil sovietsku spoločnosť na dve názorové skupiny, a to zástancov a odporcov demokratizácie. Tento politický program viedol k zníženiu kontroly komunistickej strany nad štátnymi orgánmi a zavedeniu demokratizujúcich prvkov, ako napríklad možnosť voľby viacerých kandidátov, konštituovaniu reprezentatívneho zákonodarného orgánu tzv. zjazdu ľudových poslancov.[6] Na to v decembri 1988 schválil Najvyšší soviet zriadenie nového zákonodarného orgánu zjazdu ľudových zástupcov.

V marci 1989 sa konali otvorené voľby do sovietskeho zjazdu ľudových poslancov. Súperiť mohli iba jednotlivci, nie však strany. Kreslá na zjazde získali Andrej Sacharov, Boris Jeľcin a ďalších asi 400 tzv. radikálnych demokratov. Celkový počet zvolených zástupcov bol 2250. Boli to prvé relatívne slobodné voľby v Sovietskom zväze.[7]

[5] V preklade znamená prestavba.
[6] HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácia 20 rokov po rozpade ZSSR.*. [online]. In Slovak Journal of Political Sciences. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk/rocnik-11/cislo-4/horemuz-studie.pdf>
[7] MURRAY, D. 1997. *Demokracie despotu*. Praha: G plus G s.r.o., 1997. s. 9. ISBN 80-86103-05-6.

Dôležitou udalosťou pre politický vývoj Ruskej federácia bolo schválenie deklarácie a štátnej suverenity Ruskej federácie 12. júna 1990, čo naznačovalo presun ťažiska moci zo zväzového federálneho centra na úroveň zväzových republík. Všetky reformné úsilia by však nedokázali zmeniť situáciu v Sovietskom zväze, bez zmeny v organizácii, psychológii a myslení ľudí.

V medzinárodnej oblasti sa Gorbačov snažil o zlepšenie vzájomných vzťahov a obchodu so západom, rokoval so zarytým antikomunistom Reaganom v Reijkijavíku. Ruskú ekonomiku oslabovali predovšetkým vzájomné preteky v zbrojení, z tohto dôvodu došlo k zníženiu stavu armády. V roku 1987 bola podpísaná Zmluva o likvidácii rakiet krátkeho a stredného doletu, ktorá výrazne znížila medzinárodné napätie.

Sovietsky zväz upustil v roku 1988 od Brežnevovej doktríny a umožnil krajinám východnej Európy rozhodovať o svojej vnútornej politike, čo prispelo k sérii politických prevratov v priebehu roku 1989 a koniec komunistických strán vo východnej Európe.[8] V decembri 1989 sa stretol Gorbačov s americkým prezidentom Bushom na Malte a oficiálne podpísali koniec štyridsať ročnej studenej vojny. Na západe bol Gorbačov veľmi obľúbeným politikom, dokonca tu získal pomenovanie „Gorby“, pretože priniesol mier a uvoľnenie pomerov v ZSSR.

1.3 Rozpad ZSSR a jeho príčiny

Jednou z hlavných príčin etnických a národnostných konfliktov v ZSSR boli osobitosti formovania unitárneho a centralizovaného sovietskeho štátu. Na konci 80. rokov 20. storočia sa 15 zväzových republík, ktoré tvorilo 270 miliónov obyvateľov a viac než 100 národností, ocitlo vo všeobecnej kríze.[9] Dôsledkom množstva lokálnych vojenských konfliktov bolo dedičstvo sovietskej národnej politiky, dokonca prebiehali aj dramatické konflikty medzi Moskvou a jej tzv. satelitmi.. Lokálnymi centrami moci sa stali miestne

[8] *Michail Sergejevič Gorbačov.* [online]. In Osobnosti.cz. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://zivotopis.osobnosti.cz/michail-sergejevic-gorbacov.php>
[9] *Bielovežský prales- rozpad ZSSR.* [online]. Publikované 8.12.2006. In Encyklopedia sme.sk. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://encyklopedia.sme.sk/c/3041990/bielovezsky-prales-rozpad-zssr.html>

komunistické strany, najmä kvôli vtedajším decentralizačným reformám. Za krivdami a nešťastiami, ktoré im spôsobil režim, videlo mnoho príslušníkov neruských národov práve Rusov.

Vzniknutá ekonomická, politická a sociálna situácia býva Rusmi označovaná ako „Smutnoje vremja“, teda čas chaosu. Postupné spomaľovanie ekonomického rastu ZSSR bolo viditeľné od polovice 70. rokov. Americký prezident R. Regan označil ZSSR za tzv. ríšu zla a svoju politiku zameral na zosilnenie zbrojenia. Na vzniknutú situáciu sa ZSSR snažilo reagovať a konkurovať v zbrojení USA. Bezprostrednou príčinou rozpadu bola ekonomická situácia, keďže Sovietsky zväz stratil mnoho zdrojov v pretekoch v zbrojení a medzinárodnej konkurencii so Západom. Na zbrojenie sa míňalo v priemere 10% až 18% hrubého domáceho produktu. Sektor poľnohospodárstva stagnoval už dlhšiu dobu, taktiež priemyselná výroba potrebovala v tomto období nutné reformy. V 80. rokoch sa už začal prejavovať nedostatok spotrebného tovaru a niektorých druhov potravín, dôsledkom toho vzrastal význam šedej ekonomiky. Jednou z hlavných ekonomických príčin rozpadu ZSSR sú nedostatky centrálne plánovaného hospodárstva, s narastajúcou zložitosťou sovietskeho hospodárstva nebol schopný tento mechanizmus zaistiť efektívne koordinovanie všetkých aktivít. Druhý zásadný dôvod ekonomickej stagnácie ZSSR je nesprávna motivácia jednotlivých ekonomických subjektov, ktorá sa odrážala v ich hospodárskej činnosti. Ďalšou príčinou sú ekonomické reformy, ktoré prebehli v druhej polovici 80. rokov a mali stagnáciu hospodárstva zastaviť, situácia sa však nezlepšila, práve naopak, došlo k podstatnému zhoršeniu.

Obdobie od júla do augusta 1991 sa javilo ako pokojné po udalostiach z predchádzajúcich mesiacov. Zvolenie Borisa Jeľcina za ruského prezidenta nebolo signálom radikálnych premien. Avšak 5. zjazd ľudových poslancov Ruska mal zvoliť predsedu Najvyššieho sovietu. Jeľcin navrhol Ruslana Chasbulatova, no najvyšší počet hlasov získal predstaviteľ protijeľcinovskej opozície S. Baburin, ktorý takmer získal absolútnu väčšinu už v prvom kole, nakoniec bolo hlasovanie odsunuté až na jeseň.[10]

[10] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 105. ISBN 80-242-1084-3.

Významným prínosom Jeľcina bola departizácia, čiže zrušenie činnosti politických strán a masových spoločenských hnutí v štátnych orgánoch, inštitúciách a organizáciách. Týmto krokom zabránil silnému vplyvu najmä komunistickej strany v republikách, regiónoch, mestách a dedinách.[11]

Skupina vysoko postavených funkcionárov sformulovala Štátny výbor pre výnimočný stav, jeho cieľom bolo zabrániť rozpadu ZSSR a vytvoriť Zväz suverénnych štátov, ktorý by fungoval na princípe federácie.

18. augusta 1991 sa členovia konzervatívneho vedenia strany na čele s Vladimírom Krjučkovom pokúsili o prevrat a zatkli Gorbačova na Kryme. Na budovu parlamentu zaútočili revolucionári tankami, ktoré však zastavili davy obyvateľov Moskvy.[12]

Jedným z politikov, ktorí sa podieľali na rozvrátení októbrového povstania bol Jeľcin, ktorý sa angažoval priamo v uliciach, napríklad i známym prejavom z veže tanku ostro odsudzujúci štátny prevrat a jeho účastníkov, načo mu nadšený dav tlieskal.

Ruské mocenské orgány postupovali podľa Jeľcinových pokynov a rozkazov cieľavedome, húževnate a neústupne. Formálnu vládu nad Sovietskym zväzom prevzala ruská vláda. Jeľcin 23. augusta zakázal činnosť komunistickej strany na území Ruska, o deň neskôr Gorbačov odstúpil zo svojej funkcie generálneho tajomníka. Existovalo vlastne dvojvládie, pričom Gorbačov bol prezident ZSSR a Boris Jeľcin prezident Ruska.

Po neúspešnom puči sa ešte Gorbačov snažil udržať Sovietsky zväz novou zväzovou zmluvou, ktorá predpokladala dobrovoľné členstvo jednotlivých republík, spájala by ich právna, finančná a daňová správa. Avšak tento návrh bol zamietnutý, pretože neboli schopní dospieť k zhode.

[11] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 112. ISBN 80-242-1084-3.

[12] *Výročie prevratu v Rusku: Pred 20 rokmi sa rozpadol Sovietsky zväz.* [online]. Publikované 19.8.2011. In Čas. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.cas.sk/clanok/204753/vyrocie-prevratu-v-rusku-pred-20-rokmi-sa-rozpadol-sovietsky-zvaz.html>

1.3.1 Bielovežské stretnutie

Traja vodcovia troch republík rozhodli o osude obrovskej komunistickej ríše. Jeľcin za Rusko, Kravčuk za Ukrajinu a Šuškjevič za Bielorusko prišli do rezidencie v Bielovežskom pralese bez toho aby vedeli, s čím sa budú rozchádzať. Pôvodne bolo stretnutie určené na riešenie niektorých problémov ZSSR[13], no nakoniec podpísali Dohodu o vystúpení zo ZSSR a založení Spoločenstva nezávislých štátov dňa 8.12.1991. Gorbačov sa o tejto dohode dozvedel až od najvyššieho predstaviteľa Bieloruskej socialistickej republiky Stanislava Šuškieviča. O Dohode o vystúpení zo ZSSR stihol Jeľcin informovať skôr amerického prezidenta Busha, ktorý ju prijal kladne. Následne na to Gorbačov odstúpil z funkcie prezidenta ZSSR 25. decembra 1991.

Po dramatických udalostiach augustového puču nabrali zmeny rýchly spád. Začalo sa to vyhlásením nezávislosti troch baltských republík Estónska, Lotyšska a Litvy 6. septembra 1991, ktoré neskôr odmietli vstúpiť do SNŠ z historických dôvodov.

1.4 Spoločenstvo nezávislých štátov, SNŠ

SNŠ vzniklo na základe Zmluvy o založení Spoločenstva nezávislých štátov, tzv. Bielovežskej zmluvy podpísanej 8.12.1991 na Bielovežskom stretnutí. Základom Spoločenstva nezávislých štátov sa stali Rusko, Ukrajina a Bielorusko, ktoré mali v tom období najväčšiu politickú silu. Záujem o pristúpenie k SNŠ prejavili 13. decembra 1991 aj Kirgizsko, Kazachstan, Turkménsko, Uzbekistan a Tadžikistan, pod podmienkou, že všetci členovia budú mať rovnocenné postavenie. Dňa 21. decembra 1991 sa konala schôdza, na ktorej sa zišli predstavitelia jedenástich štátov bývalého ZSSR.[14] Na schôdzi bola podpísaná tzv. Almaatska deklarácia, členskými štátmi SNŠ sa stali Arménsko, Azerbajdžan, Kazachstan, Kirgizsko, Moldavsko, Tadžikistan, Turkménsko a Uzbekistan.

Na summite SNŠ v Minsku 22. januára 1993 bola prijatá Ústava Spoločenstva nezávislých štátov, ktorú nepodpísala Ukrajina a Turkménsko, z tohto dôvodu sa

[13] Jedným z hlavných dôvodov bolo Referendum o nezávislosti v Ukrajine, ktoré sa konalo 1.12.1991. Pričom viac ako 90% zúčastnených podporilo vyhlásenie nezávislosti Ukrajiny.
[14] Predstavitelia Ruska, Ukrajiny, Bieloruska, Azerbajdžanu, Arménska, Kazachstanu, Kirgizska, Moldavska, Tadžikistanu, Turkménska, Uzbekistanu a Ukrajiny.

nepovažujú za plnohodnotných členov SNŠ. V roku 1993 pristúpilo k spoločenstvu aj Gruzínsko.

Hlavným mestom SNŠ sa stal Minsk v Bielorusku. Podľa zakladajúcich listín SNŠ vzniklo toto spoločenstvo ako štátny zväzok suverénnych republík bývalého Sovietskeho zväzu, pričom sa zachovala rovnosť a nezávislosť všetkých členov.

Spoločenstvo nezávislých štátov vzniklo predovšetkým kvôli urovnaniu vzťahov po rozpade Sovietskeho zväzu. Malo vytvoriť inštitucionálny rámec a umožniť spoluprácu bývalých krajín ZSSR v obchodnej, finančnej, bezpečnostnej a ekonomickej oblasti. V súlade s Chartou boli zadefinované ciele SNŠ:

- implementácia spolupráce v politických, ekonomických, ekologických, humanitárnych, kultúrnych a v iných oblastiach;
- komplexný a vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj členských štátov v rámci spoločného hospodárskeho priestoru, medzištátnej spolupráce a integrácie;
- zabezpečenie práv a základných slobôd v súlade so všeobecne uznávanými zásadami a normami medzinárodného práva a dokumentov OBSE;
- spolupráca medzi členskými štátmi pri zabezpečovaní mieru a bezpečnosti, zavedenie účinných opatrení na zníženie zbraní a vojenských výdavkov, odstránenie jadrových a iných zbraní hromadného ničenia, dosiahnutie všeobecného a úplného odzbrojenia;
- podpora občanov členských štátov vo voľnej komunikácii, kontaktov a pohybe v spoločenstve;
- vzájomná právna pomoc a spolupráca v ďalších oblastiach právnych vzťahov;
- mierové riešenie sporov a konfliktov medzi štátmi spoločenstva.[15]

Vývoj v členských štátoch významne ovplyvnil fungovanie SNŠ vzhľadom na geopolitické postavenie štátov a celkový charakter regiónu. Dňa 18. augusta 2009 prestalo byť Gruzínsko[16] oficiálne členom tohto medzinárodného spoločenstva. O odchod požiadalo 14. augusta 2008 na základe iniciatívy prezidenta Michaila Saakašviliho, ktorý

[15] *Spoločenstvo nezávislých štátov.* [online]. In Internetový portál SNŠ. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.e-cis.info/page.php?id=19397>
[16] Rozhodlo sa vystúpiť zo SNŠ po konflikte s Ruskom ohľadom vplyvu nad Južným Osetskom.

mal jednomyseľnú podporu v parlamente.[17] Medzi oficiálnych pozorovateľov patrí Mongolsko a Afganistan. SNŠ predstavuje organizáciu, ktorá spolupracuje takmer vo všetkých oblastiach. Jej fungovanie zabezpečuje Rada hláv štátov, Rada predsedov vlád, Rada ministrov zahraničných vecí, Hospodárska rada, Rada ministrov obrany, Rada veliteľov pohraničných vojsk, Medziparlamentné zhromaždenie, Hospodársky dvor. Zástupcovia výkonného výboru SNŠ sa zúčastňujú na najväčších fórach a stretnutiach organizovaných OSN, EÚ, ASEAN, FAO, UNESCO a ďalšími.

Na samite v Dušanbe 5. októbra 2007 bola schválená Koncepcia rozvoja SNŠ a plán akcií na jej implementáciu. Počas neformálneho stretnutia predstaviteľov SNŠ 22. februára 2008 v Moskve a neskôr v Petrohrade boli identifikované kľúčové otázky, jednalo sa o spoluprácu v oblasti energetiky, vrátane úspor energie, dopravné komunikácie, bezpečnosť potravín, vytvorenie zóny voľného obchodu, vývoj v oblasti nanotechnológii, mládež, migrácia a humanitárne otázky.

Členské štáty sa aktívne podieľajú na realizáciu Plánu základných opatrení, na zasadnutí Rady hláv štátov 10. októbra 2008 bolo vyhlásené predsedníctvo SNŠ, za účelom zvýšenia efektívnosti. Taktiež bola schválená stratégia hospodárskeho rozvoja na obdobie do roku 2020. Akčný plán na implementáciu prvej fázy 2009-2011 bol schválený v máji 2009.

Rada hláv štátov prijala 3. septembra 2011 deklaráciu hláv štátov „ Výsledky činnosti SNŠ za 20 rokov a výzvy do budúcnosti“. [18] Nové perspektívy rozvoja sa týkajú rozvoja nasledujúcich hlavných úloh:

- Dokončenie a zabezpečenie riadneho fungovania voľného obchodu v SNŠ v súlade s pravidlami a predpismi WTO;
- Zriadenie efektívneho platobného mechanizmu, organizácia dlhodobého integrovaného menového trhu;
- Formovanie medzištátneho inovačného priestoru;
- Rozvoj spolupráce verejného a súkromného sektora;

[17] *Gruzínsko opustilo spoločenstvo nezávislých štátov.* [online]. Publikované 18.8.2009. In Sme. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4979053/gruzinsko-opustilo-spolocenstvo-nezavislych-statov.html>
[18] *Spoločenstvo nezávislých štátov.* [online]. In Internetový portál SNŠ. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.e-cis.info/page.php?id=19397>

- Rozvoj spoločného trhu pre určité výrobky;
- Aproximácia právnych a ekonomických podmienok jednotlivých hospodárskych subjektov, vývoj harmonizovaného regulačného rámca, ktorý pozostáva z medzištátnych noriem;
- Prehĺbenie spolupráce v oblasti energetiky s cieľom zlepšiť efektivitu dodávok a optimalizovať využitie energetických zdrojov, vytvorenie spoločného trhu s energetickými zdrojmi;
- Vytvorenie medzištátnych dopravných sietí, rozvoj cestnej, železničnej a leteckej dopravy;
- Tvorba a realizácia ucelenej poľnohospodárskej politiky založenej na zlepšení konkurencieschopnosti a zaistení globálnej potravinovej bezpečnosti;
- Kompletná reforma hospodárskeho súdnictva SNŠ;
- Zavedenie mechanizmov pre realizáciu programov zamestnanosti a tvorby pracovných miest;
- Posilnenie väzieb v rámci SNŠ v oblasti vzdelávania, vedy, informatiky, kultúry, komunikácie, zdravotníctva, športu, cestovného ruchu v záujme zachovania spoločného humanitárneho priestoru a medzikultúrneho dialógu;
- Vytvorenie spoločného informačného priestoru, medzištátne rozšírenie výmeny informácii, tvorba a rozvoj moderných digitálnych informačných a telekomunikačných systémov.[19]

V súvislosti so zavedením jednotného hospodárskeho priestoru v roku 2012 pracuje federálna colná služba Ruska na zmene colných predpisov. Tieto orgány majú v úmysle zjednodušiť colné postupy a vytvoriť podmienky pre rýchlejší pohyb tovaru v súlade s obchodnými potrebami a požiadavkami vlády.

1.5 Vznik Ruskej federácie

Ruská federácia začala svoju činnosť prvým zjazdom ľudových poslancov a vyhlásením suverenity Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky 12. júna 1990. Z právneho hľadiska sa nástupcom ZSSR stala Ruská sovietska federatívna

[19] *Analytická správa „Prehľad SNŠ za 20 rokov a výzvy do budúcnosti“* [online]. In Internetový portál SNŠ. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.cis.minsk.by/news.php?id=289>

socialistická republika RSFSR, ktorá prijala 25. decembra 1991 oficiálny názov Ruská federácia a vymenila sa Sovietska vlajka za ruskú trikolóru. Stala sa členom SNŠ, získala ako priama pokračovateľka po ZSSR kreslo v Bezpečnostnej rade OSN. RF zostala aj po rozpade Sovietskeho zväzu najväčším štátom sveta. Po roku 1991 vzniklo dokonca špeciálne ministerstvo v Jeľcinovej administratíve, ktoré sa zaoberalo odklonom od komunistického myslenia.[20]

Došlo k veľkým politickým zmenám, všetky republiky ZSSR vyhlásili nezávislosť, z administratívnych subjektov RSFSR využili túto možnosť Čečensko a Tatarstan, avšak ich postavenie bolo diametrálne odlišné.

Vo Federatívnej zmluve bol zakotvený štatút osobitnej Ruskej federácie, ktorá bola podpísaná 31. marca 1992 takmer všetkými subjektmi federácia okrem Čečenska a Tatarstanu. Vzťahy Tatarstanu s Ruskou federáciou sa podarilo upraviť v roku 1994 na rozdiel od Čečenska, kde udalosti nabrali dramatický spád.

Zmena nastala v júli 1992, keď sa ruský prezident Jeľcin dostal do sporu s parlamentom, ktorý ho označil za diktátora. Naopak Jeľcin videl v parlamente prekážku reforiem a aj zdroj zhoršujúcej sa ekonomickej situácie. Jeľcin videl príležitosť posilnenia prezidentského úradu vo vypracovaní novej ústavy, preto sám prevzal vedenie komisie pre vypracovanie návrhu novej ústavy. Ku koncu roku 1992 bol predložený návrh, ktorý predpokladal zrušenie legislatívnych orgánov, a teda aj nutnosť nových parlamentných volieb. Návrh ústavy bol zverejnený približne mesiac pred referendom, ktorý predpokladal možnosť vládnuť pomocou prezidentských dekrétov. Nová ústava získala podobu poloprezidentského typu. V decembri 1992 došlo k prvému vyhrotenému sporu, kedy sa parlament postavil proti danému návrhu a žiadal demisiu premiéra Jegora Gajdara. V tejto situácii bol Jeľcin nútený ustúpiť a vymenoval nového premiéra Viktora Černomyrdina.[21] Menovanie nového premiéra však nevyriešil spor o novej ústave.

[20] BAHENSKÝ, F. 2005. *Národnostní politika Ruské federace v 90. letech 20. století.* [online]. In Antropoweb. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://antropologie.zcu.cz/media//webzin/webzin_01_2005/06_bahensky.pdf>

[21] SVOBODA, J. *Politický systém Ruské federace- parlament.* [online]. In Spolved. [cit. 28.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.spolved.web2001.cz/stud_mat/psruska.htm>

V októbri 1993 prepukla v RF tzv. ústavná kríza, kedy Jeľcin v rozpore s ústavou a s výsledkami referenda rozpustil ruský parlament. Z právneho hľadiska šlo o prijatie ústavy revolučným spôsobom po mocenskom rozpustení parlamentu. Ústava Ruskej federácie bola prijatá 12. decembra 1993 na základe referenda.

Ruská federácia sa dynamicky transformovala do systému medzinárodných vzťahov. Dňa 24. decembra 1991 prezident Ruskej federácie oznámil na základe rozhodnutia hláv členských štátov SNŠ, že právnym nástupcom ZSSR v OSN sa stane Ruská federácia, vrátane členstva v Bezpečnostnej rade OSN. Generálny tajomník OSN rozposlal list všetkým členským štátom, kde uznáva toto rozhodnutie a nevyžaduje oficiálny súhlas všetkých členských štátov.

Ruské ministerstvo zahraničných vecí 3. januára 1992 oznámilo, že všetky diplomatické misie bývalého Sovietskeho zväzu akreditované v Moskve sa pretvorili na ruské a ich veľvyslanci a konzulári zastupujú Ruskú federáciu. Následne na to 13. januára boli všetky štáty informované o tom, že Rusko vykonáva práva a plní povinnosti vyplývajúce z medzinárodných dohôd uzatvorených v ZSSR.[22] Vymenovanie Ruskej federácie za nástupcu ZSSR neznamenalo, že sa iné štáty SNŠ nestali nástupcom ZSSR a nemali svoje práva a povinnosti.

Členstvo Ruska v medzinárodných finančných organizáciách sa začalo už v roku 1985, kedy Sovietsky zväz prejavil záujem o členstvo v MMF a Svetovej banke. Avšak prekážkou bola neochota Západu dohodnúť plné členstvo Sovietskeho zväzu v týchto organizáciách. Po rozpade ZSSR Rusko opätovne požiadalo o vstup 7. januára 1992. Dňa 27. apríla Rada guvernérov MMF odhlasovali vstup Ruska a trinástich ďalších bývalých sovietskych republík.[23]

[22] *Niektoré aspekty sukcesie štátov v súvislosti s rozpadom ZSSR.* [online]. In IATP. [cit. 28.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.iatp.am/resource/science/thesis/zalinyan/g4.htm>

[23] *Výzvy pre Rusko v medzinárodných finančných inštitúciách (časť Ruska v MMF).* [online]. In Bankovníctvo. [cit. 29.1.2012]. Dostupné na internete: < http://www.banki-delo.ru/2010/08/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D1%8B-%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8-%D0%B2-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4/>

2 POLITICKÝ SYSTÉM RUSKEJ FEDERÁCIE

2.1 Ústava Ruskej federácie 1993

Ústava Ruskej federácie je najdôležitejším a základným prameňom práva Ruskej federácie, od ktorej sa odvodzujú všetky ostatné právne normy a zákony. Bola prijatá na základe referenda 12.decembra 1993 a začína sa slovami:
„My, mnohonárodný ľud Ruskej federácie, spojený spoločným osudom vo svojej zemi, potvrdzujúc práva a slobody človeka, občiansky mier a zhodu, chrániac historicky vytvorenú štátnu jednotu, vychádzajúc zo všeobecne prijatých princípov rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, ctiť si pamiatku predkov, ktorí nám odovzdali lásku a úctu k vlasti, vieru v dobro a spravodlivosť, obnovujúc suverénnu štátnosť Ruska a potvrdzujúc nezvratnosť jej demokratických základov, usilujúc sa zabezpečiť blaho a rozkvet Ruska, vychádzajúc zo zodpovednosti za svoju domovinu pre súčasnými a budúcimi generáciami, uznávajúc seba ako časť svetového spoločenstva, prijímame ÚSTAVU RUSKEJ FEDERÁCIE.“[24]

Ústava Ruskej federácie je zložená z úvodnej preambuly a dvoch častí. Prvá časť obsahuje 9 hláv rozdelených do 137 článkov, ktoré stanovujú základné právne, sociálne, ekonomické a politické systémy, taktiež federálny systém a hlavné práva jednotlivca, rovnako odkazuje na pravidlá ústavného preskúmania. Zloženie prvej časti ústavy:

- Hlava 1: Základy ústavného zriadenia. Tvorí ju 16 článkov.
- Hlava 2: Práva a slobody človeka a občana, ktoré sú definované v článkoch 17 až 64, definujú sa tu ekonomické, politické, environmentálne, kultúrne a sociálne práva človeka ako občana Ruskej federácie.
- Hlava 3: Federatívne usporiadanie, ktorým sa zaoberajú články 65 až 79, definuje subjekty federácie, ich vzťahy a vymedzuje federálne právo a právo subjektov federácie.
- Hlava 4: Prezident Ruskej federácie. Inštitút prezidenta je definovaný v článkoch 80 až 93.

[24] *Ústava Ruskej federácie.* [online]. Publikované v roku 2001. In Ústava RF. [cit. 4.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.constitution.ru/>

- Hlava 5: Federálne zhromaždenie, v článkoch 94 až 109 ústavne vymedzuje inštitút parlamentu Ruskej federácie.
- Hlava 6: Vláda Ruskej federácie. Články 110-117 sa venujú tejto zložke výkonnej moci.
- Hlava 7: Súdna moc, jej súčasťou je aj prokuratúra, zaoberajú sa ňou články 118-129.
- Hlava 8: Miestna samospráva, články 130 až 133 vymedzujú jej pôsobenie.
- Hlava 9: Ústavné zmeny a novelizácia Ústavy je definovaná v článkoch 134 až 137.[25]

V druhej časti sa nachádzajú záverečné a prechodné ustanovenia. Referendum sa konalo 12. decembra 1993, je to zároveň deň prijatia ústavy Ruskej federácie. Ústava sa v referende príma len v prípade súhlasu nadpolovičnej väčšiny voličov, ktorí sa zúčastnili hlasovania, za účasti nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov. Po uverejnení v ruských novinách 25. decembra nadobudla nasledujúci deň platnosť. Ústava z roku 1993 zaručuje:

- jednotu ruskej suverenity, jednotný politický a hospodársky priestor;
- princíp rovnoprávnosti jednotlivých subjektov federácie[26];
- právo jednotlivých subjektov na vlastnú legislatívnu činnosť;
- rozdelenie kompetencií, právomoci centra a miestnych samospráv, mimoriadne právomoci vládnych orgánov;
- oddelenie miestnej samosprávy od centra, to znamená presun väčšiny právomocí na jednotlivé subjekty Ruskej federácie.[27]

Ústava prijatá v roku 1993 je odlišná od ústav sovietskej éry, ako je uvedené v preambule, obnovuje suverénnu štátnosť Ruska a nedotknuteľnosť jeho demokratických základov. Ustanovenia ústavy sú primárnym právom, všetky ostatné právne akty prijaté v rámci Ruskej federácie musia byť v súlade s ústavou.

[25] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 147. ISBN 978-80-225-3077-4.
[26] Podľa ústavy z roku 1993, článok 65 sa Ruská federácia skladá z 83 subjektov: 21 republík, 9 krajov, 46 oblastí, 2 miest federálneho významu, 1 autonómnej oblasti, 4 autonómnych okruhov.
[27] ZOTOV, Z. M. 2001. *Vlasť a spoločnosť: Problémy interakcie.* Moskva: Omega L., 2001. s. 68. ISBN 5-901386-16-7.

2.2 Federálne zhromaždenie

Hlava päť v ústave upravuje postavenie najvyššieho zákonodarného a zastupiteľského orgánu, Federálneho zhromaždenia, ktorý sa skladá z dvoch komôr Rady federácie a Štátnej dumy. Členovia parlamentu sú nedotknuteľní, nesmú byť uväznení, zadržaní, podrobení colnej prehliadke, okrem prípadu zadržania na mieste činu. Komory zasadajú zvlášť, spoločne iba v prípade vystúpenia predstaviteľov zahraničných vlád, vypočutia posolstva Ústavného súdu alebo prezidenta Ruskej federácie. Obe komory si volia svojho predsedu, ktorý vedie rokovania a riadi vnútorný chod. Taktiež si vytvárajú svoje výbory a komisie, primajú rokujúci poriadok, federálny rozpočet kontroluje Účtovná komora.

2.2.1 Rada federácie

Rada federácie je zložená z 2 zástupcov z každého subjektu federácie, je nerozpustiteľná a nie je priamo volená. Každý subjekt RF si volí 2 zástupcov, jedného z najvyššieho zákonodarného orgánu a jedného z najvyššieho výkonného orgánu. Po prijatí federálneho zákona z roku 2004 sa počet subjektov znížil na 83, teda Radu federácie tvorí 166 zástupcov.

Tajným hlasovaním sa zvolí predseda Rady federácie a jeho traja zástupcovia. Rada komory je stály orgán, ktorý zabezpečuje operatívne a kolektívne posúdenie neodkladných otázok činnosti. Skladá sa z predsedu, prvého podpredsedu, 2 podpredsedov, predsedov stálych komisií a výborov, ktorí majú právo rozhodného hlasu.[28]

Zákonodarnú činnosť vykonáva Rada federácie ako schvaľovací a spolupracujúci orgán so Štátnou dumou. Federálne zákony, ktoré sú prijaté Štátnou dumou, sa potvrdzujú Radou federácie nadpolovičnou väčšinou hlasou v priebehu 14 dní od ich doručenia. V prípade, že Rada federácie odmietne potvrdiť zákon, môže sa zriadiť zmierovacia komisia a potom sa návrh opätovne prerokuje v oboch komorách. Ak návrh Rady federácie

[28] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 156. ISBN 978-80-225-3077-4.

podporia dve tretiny zástupcov Štátnej dumy, považuje sa návrh za prijatý. Na prijatie ústavného federálneho zákona sú potrebné tri štvrtiny hlasov Rady federácie.[29]

Úlohou Rady federácie je schvaľovanie zmeny hraníc medzi subjektmi federácie, schvaľovanie nariadení prezidenta o vojenskom alebo mimoriadnom stave, stanovenie volieb prezidenta a jeho odvolanie, vymenovanie sudcov do Ústavného súdu, Najvyššieho súdu, Vyššieho arbitrážneho súdu, generálneho prokurátora a námestníkov predsedu Účtovnej komory.[30]

2.2.2 Štátna duma

Dolnú komoru Federálneho zhromaždenia tvorí na základe ústavy Štátna duma, ktorá sa skladá zo 450 poslancov, v priamych všeobecných voľbách. Poslanci sú volení pomerným systémom na 5 rokov od roku 2008 a majú priamy mandát, nemôžu meniť stranícku príslušnosť.[31] Pre vstup do Dolnej komory potrebujú politické strany prekročiť vo voľbách 7% hranicu. Na čele Štátnej dumy je predseda a jeho zástupcovia, poslanci vytvárajú komisie a výbory. Rada Štátnej dumy schvaľuje program zasadaní, tvorí ju predseda Štátnej dumy, prvý zástupca, zástupcovia s právom rozhodného hlasu a predsedovia jednotlivých výborov s právom poradného hlasu. Prezident môže rozpustiť Štátnu dumu, pričom nová musí byť zvolená do štyroch mesiacov. Dolná komora sa zaoberá novelizáciou ústavy, príma ústavné zákony, federálne zákony a vyjadruje sa k ich vráteniu, rieši otázku obvinenia prezidenta, dôvery vláde a dáva prezidentovi súhlas s vymenovaním predsedu vlády. Štátna duma odsúhlasuje prezidentovi vymenovanie predsedu vlády, odvoláva predsedu Centrálnej banky, predsedu Účtovnej komory a Hovorcu občianskych práv, rieši otázky dôvery vláde, vyhlasuje amnestiu a môže obžalovať prezidenta.[32]

---

[29] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 157. ISBN 978-80-225-3077-4.
[30] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 12. ISBN 80-210-1356-7.
[31] *Postavenie a právomoc.* [online]. In Rada Federácie. [cit. 8.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.council.gov.ru/about/status_proxy/index.html>
[32] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 13. ISBN 80-210-1356-7.

2.3 Vláda

Na základe Ústavy RF vláda tvorí výkonnú moc, je zložená z predsedu vlády, zástupcov predsedu vlády a federálnych ministrov. Predsedu vlády menuje prezident po schválení Štátnou dumou. Dolná komora môže vysloviť nedôveru vláde ako celku, nie jednotlivým ministrom.

Ak prezident nemôže vykonávať svoju funkciu z dôvodu choroby, zosadenia alebo rezignácie, zastupuje ho predseda vlády, maximálne však tri mesiace, potom musí byť zvolený nový prezident. Predseda vlády nemôže počas tohto obdobia rozpustiť Štátnu dumu, navrhovať zmenu ústavy, vypísať referendum.[33]

Vláda Ruskej federácie má právo zákonodarnej iniciatívy, pripravuje a predkladá rozpočet, zabezpečuje jednotnú finančnú, peňažnú a kreditnú politiku, ako aj jednotnú štátnu politiku v oblasti vedy, vzdelania, kultúry, sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva a ekológie, spravuje majetok federácie. Vláda uskutočňuje potrebné opatrenia na obranu štátnej bezpečnosti, vlasti a realizuje vonkajšiu politiku Ruskej federácie.[34]

2.4 Súdna moc

Súdnu moc upravuje v ústave hlava sedem a federálne ústavné zákony. Sudcom môže byť občan RF, ktorý dosiahol 25 rokov, má právnické vzdelanie a prax minimálne 5 rokov. Súdy sú nezávislé a nedotknuteľné inštitúcie RF.

Ústavný súd sa skladá z 19 sudcov menovaných Radou federácie na návrh prezidenta, spomedzi sudcov sa vyberie predseda. Ústavný súd prejednáva ústavnosť:

- federálnych zákonov, normatívnych aktov prezidenta, Rady federácie, Štátnej dumy a vlády RF;
- ústav republík, zákonov, štatútu a normatívnych aktov subjektov federácie;
- zmlúv a dohôd medzi orgánmi štátnej moci a subjektmi RF;

[33] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 161. ISBN 978-80-225-3077-4.
[34] *Hlava 6. Vláda Ruskej federácie.* [online]. Publikované v roku 2001. In Ústava RF. [cit. 5.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-8.htm>

- medzinárodných zmlúv;
- rieši spory o kompetencii;
- prejednáva sťažnosti o porušení ústavného práva a slobôd občanov;
- poskytuje jednotný výklad ústavy;
- rozhoduje o velezrade prezidenta alebo spáchaní ťažkého zločinu.[35]

Najvyšší súd RF sa zaoberá občianskoprávnymi, trestnými a správnymi vecami, dozerá na činnosť súdov nižšieho stupňa. Najvyšší arbitrážny súd sa zaoberá obchodným súdnictvom a riešením ekonomických sporov.

2.5 Prezident Ruskej federácie

V Rusku sa uplatňuje forma poloprezidetnského politického systému, jedná sa o unikátnu kombináciu parlamentnej a prezidentskej formy vlády, takým spôsobom, že hlavný je inštitút prezidentskej štátnej moci v oblasti výkonnej, zákonodarnej a súdnej moci.[36]

Na základe ústavy je prezident volený občanmi Ruskej federácie na 6 rokov[37] na základe priameho, všeobecného a rovného volebného práva tajným hlasovaním. Môže to byť len občan Ruskej federácie, vo veku minimálne 35 rokov a trvale žijúci na území Ruskej federácie aspoň 10 rokov, pričom môže zastávať úrad prezidenta maximálne 2x za sebou. Na základe Ústavy RF možno odvolať prezidenta hornou komorou Federálneho zhromaždenia na podnet dolnej komory, ak prezident spáchal ťažký zločin alebo sa dopustil vlastizrady. Pričom podnet na odvolanie prezidenta podáva najmenej tretina poslancov Štátnej dumy spolu s posudkom komisie Štátnej dumy a rozhodnutia Rady federácie musí byť potvrdené dvoma tretinami členov. Ústava umožňuje prezidentovi využívať silné právomoci, prezident je hlavou štátu a reprezentuje federáciu nielen vo vnútri krajiny, ale aj v medzinárodných vzťahoch. Jeho úlohou je garantovať Ústavu RF, ľudské a občianske práva a slobody, taktiež prijíma dôležité opatrenia na ochranu suverenity a zachovanie celistvosti štátu. Prezident sa zaoberá vnútornou a zahraničnou

[35] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 16. ISBN 80-210-1356-7.
[36] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 151. ISBN 978-80-225-3077-4.
[37] Do 31. decembra 2008 to bolo na 4 roky.

politikou a jej smerovaním, pričom nezodpovedá za plnenie svojej funkcie žiadnemu orgánu.[38]

Prezident menuje so súhlasom Štátnej dumy predsedu vlády, menuje a odvoláva námestníkov predsedu vlády a federálnych ministrov. Prijíma demisiu vlády a má právo predsedať zasadnutiu vlády. V prípade, že trikrát odmietne Štátna duma prezidentov návrh na predsedu vlády, prezident ho môže aj napriek tomu vymenovať, potom však musí rozpustiť Štátnu dumu a vypísať nové parlamentné voľby.[39] Prezident navrhuje kandidátov na funkciu sudcov Najvyššieho súdu, Ústavného súdu, Najvyššieho arbitrážneho súdu, a tiež na funkciu generálneho prokurátora. Predkladá Štátnej dume návrh na menovanie a odvolanie predsedu Centrálnej banky, je v čele Rady bezpečnosti, schvaľuje vojenskú dokrínu, menuje a odvoláva diplomatických zástupcov a veliteľov ozbrojených síl. V prípade rozporu s ústavou môže pozastaviť platnosť aktov orgánov výkonnej moci, federálnych zákonov, medzinárodných zmlúv. Prezident je vrchným veliteľom ozbrojených síl, riadi zahraničnú politiku, podpisuje medzinárodné zmluvy a ratifikuje ich, vyhlasuje vojenský alebo výnimočný stav. Taktiež vyhlasuje voľby do Štátnej dumy, môže ju odvolať, vyhlasuje referendum, má právo zákonodarnej iniciatívy, pozdržovacieho veta[40] a podpisuje a vyhlasuje federálne zákony. Rade federácie predkladá návrhy na menovanie sudcov. Ak sú rozhodnutia a nariadenia vlády v rozpore s ústavou, federálnymi zákonmi a výnosmi prezidenta, má prezident právo zrušiť takéto rozhodnutia.[41] Od roku 2005 nominuje prezident kandidátov na najvyššie výkonné posty subjektov federácie, ako gubernátorov alebo prezidentov a predkladá ich na schválenie miestnym parlamentom.

2.5.1 Obdobie vlády prvého ruského prezidenta Jeľcina

Prvým prezidentom RSFSR sa stal Boris Nikolajevič Jeľcin, keď uspel v prezidentských voľbách 12. júna 1991. Jeľcin suverénne zvíťazil s 57% hlasov, jeho

[38] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 152. ISBN 978-80-225-3077-4.
[39] Prezident RF nemá toto právo počas posledných 6 mesiacov funkčného obdobia, počas vojnového stavu alebo stavu mimoriadnej situácie na celom území RF.
[40] V prípade, že prezident odmietne podpísať federatívny zákon, musia obe komory Federálneho zhromaždenia opätovne posúdiť príslušný zákon. Prezident musí tento zákon podpísať, ak pri opätovnom posúdení zákona v pôvodnom znení súhlasia dve tretiny z celkového počtu poslancov Štátnej dumy a členov Rady federácie.
[41] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 11. ISBN 80-210-1356-7.

súperi boli Nikolaj Ryžkov so 17% hlasov a Vladimír Žirinovskij s 8% hlasov. Jeľcin bol významným aktérom už spomínaného októbrového puču. Zaradenie Jeľcina k štátnikom tak veľkého formátu bolo však predčasné.

Sedem mesiacov po jeho zvolení v januári 1991 bol schválený zákon O vlastníctve v RSFSR, prvýkrát od roku 1917 sa zaviedlo súkromné vlastníctvo. Dňa 23. novembra na zasadnutí Najvyššieho sovietu podpísal prezident dekrét o rozpustení komunistickej strany RSFSR.

Ruská ekonomika prežívala ťažkú ekonomickú krízu, len v prvom štvrťroku 1991 poklesol národný dôchodok o 13%, tiež poklesol vývoz ropy a čiernych kovov. V roku 1990 dosiahla medziročná inflácia úroveň 120% a neustále sa zvyšovala[42] Táto situácia viedla k vyčerpaniu devízových rezerv a zhoršila sa platobná schopnosť Ruska. Došlo k poklesu obchodu medzi sovietskymi republikami. Systém plánového hospodárstva už neexistoval, ale trhové hospodárstvo ešte nezačalo fungovať. Situácia v Rusku sa odzrkadlila v nekonečných radoch na tovar, ktorého nikdy nebolo dostatok. Výroba neustále klesala, čo viedlo k deficitu spotrebného tovaru. Zo vzniknutého chaosu pomohol krajinu dostať prechod na trhového hospodárstvo. Nutnosť ekonomických reforiem bola jednoznačná, avšak podmienky pre ne boli značne nepriaznivé. Súbežne bolo potrebné vytvoriť nový právny systém a preformovať zákony koncipované podľa komunistickej doktríny. Jeľcin sa rozhodol spoľahnúť na trhový mechanizmus vyhlásením neúplnej liberalizácie cien.[43] Keby bolo zachované plánované hospodárstvo, boli by negatívne dopady na hospodárstvo oveľa horšie.

V novembri 1991 sa začali prvé vládne reformy, po vytvorení novej vlády podpísal Jeľcin balíček desiatich prezidentských vyhlášok a nariadení vlády, v ktorom naplánoval konkrétne kroky smerom k trhovej ekonomike. Prvú vlnu reforiem sprevádzalo množstvo strategických chýb, nebol vytvorený politický mechanizmus k presadzovaniu reforiem v praxi, malá pozornosť bola venovaná sociálnej problematike, kontaktu s občanmi a vysvetľujúcim kampaniam. Rusko sa zaviazalo prevziať na seba dlhy po ZSSR.

[42] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 148. ISBN 80-242-1084-3.
[43] Regulované ceny zostali v platnosti u základných potravín, pohonných hmôt a v doprave.

Prezident schválil dekrét o liberalizácii cien 2. januára 1992. Následne dňa 29. januára 1992 bol podpísaný prezidentský výnos O slobode obchodu, ktorým sa likvidoval štátny obchodný monopol a podniky aj občania si mohli kupovať a predávať tovar bez špeciálneho povolenia. Tento prezidentský výnos viedol k zrušeniu ciel na individuálny dovoz spotrebného tovaru a k privatizácii obchodných sieti, čo naštartovalo obchodnú činnosť. Avšak obdobie 1992-1993 bolo pre ruskú ekonomiku neobyčajne ťažké, jedinou útechou pre obyvateľov boli plné obchody.

Na 6. zjazde ľudových poslancov Ruskej federácie[44] bola tvrdo odsúdená prezidentova politika, obvinili ho z poklesu pôrodnosti, dokonca aj z toho, že v jeho vláde je väčšina ministrov židovského pôvodu. Na tomto zjazde odznela prvýkrát požiadavka na demisiu vlády. Sklamaný prezident sa nakoniec rozhodol zjazd bojkotovať. Jeľcinovi sťažovalo situáciu aj to, že vo svojej administratíve zamestnával ľudí, ktorí sympatizovali s prokomunistickou väčšinou zjazdu a dochádzalo k úniku informácii.

V júni 1992 dosadil prezident do funkcie predsedu vlády Jegora Gajdara, začala sa silná trhová reforma a privatizácia štátneho majetku. Ruská akadémia vied vydala v auguste 1992 správu O sociálnopolitickej situácii Ruska, v ktorej hodnotila celý uplynulý rok od augustového prevratu. V správe konštatovala, že v Rusku prebieha silná polarizácia politických síl a taktiež prebieha organizačné formovanie blokov strán stojacich v opozícii, medzi občanmi prevládala politická apatia, reformy nedostatočne stimulovali produktivitu práce.[45]

Postupne vzrastali konfrontácie medzi zákonodarnou a výkonnou mocou, ktoré boli označované za „krízu dvojvládia“, hlavnými príčinami boli rozpory v ústavnom systéme Ruska a frustrácia z prebiehajúcich parlamentných reforiem.[46]

---

[44] Systém zjazdov ľudových poslancov ako formy zastupiteľskej moci vymyslel Gorbačov koncom 80. rokov. Zjazdy ľudových poslancov sa stali účinným prostriedkom demokratickej výchovy spoločnosti.

[45] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 163. ISBN 80-242-1084-3.

[46] *Roky 1991-1995.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1991-1995.php>

Siedmy zjazd ľudových poslancov sa konal v napätom duchu medzi prezidentom Jeľcinom a predsedom Najvyššieho sovietu Ruslanom Chasbulatovom. Chasbulatov hnal konfrontáciu do najvyššieho bodu, aby mohol nakoniec navrhnúť kompromis, ktorý by však viedol ku kapitulácii prezidenta. Jeľcinova trpezlivosť sa postupne vyčerpala a na jedenásty deň vystúpil s prejavom, v ktorom zdôraznil, že poslanci chcú:

- Vytvoriť neznesiteľné podmienky a demoralizovať prácu vlády a prezidenta;
- Zakotviť doplnky do ústavy, ktoré by udeľovali rozsiahle právomoci a práva Najvyššiemu sovietu;
- Zablokovať reformy a ich pozitívne účinky, nedopustiť stabilizáciu situácie;
- Na ďalšom zjazde ľudových poslancov skoncovať s vládou, prezidentom, reformami a demokraciou.[47]

Na záver vyslovil požiadavku zorganizovať referendum, ktoré by skoncovalo s dvojitou vládou a definitívne potvrdilo prezidentský typ republiky. Zároveň súhlasil prezident s návrhom, že obsadí premiérske kreslo tým uchádzačom, ktorý získa najväčšiu podporu zjazdu. Z osemnástich kandidátov získali najväčšiu podporu Jurij Skokov, Viktor Černomyrdin a Jegor Gajdar. Jeľcin si v žiadnom prípade neprial Skokova a Gajdar už nemohol získať väčšinu. Na základe kompromisu sa novým predsedom vlády stal Černomyrdin 14. decembra 1992. Mnohé média sa vyjadrili, že strata Gajdara je pre prezidenta vážnym, možno aj osudovým úderom.

Aj napriek tomu, že bol Jeľcin vychovaný ako ateista, získala cirkev počas jeho vlády veľkú podporu. Štát jej vracal majetok, ktorý skonfiškovali bolševici. Prezident obnovoval systém cirkevného školstva, do armády sa vrátila duchovná zložka.

Na ôsmom zjazde ľudových poslancov Ruska v marci 1993 vstúpila politická kríza do novej fázy, poslanci sa rozhodli dištancovať od predtým dohodnutého kompromisu, kde patril aj súhlas usporiadať referendum. Poslanci vytvorili vyhlásenie pre prezidenta O opatreniach k ústavnej reforme RF, v ktorom konštatovali podstatné narušenie ústavného postavenie prezidenta, možnosť faktického odstránenia prezidenta z funkcie mimo ústavný postup a tiež príležitosť pre Najvyšší soviet pozastavovať platnosť prezidentských

[47] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 181. ISBN 80-242-1084-3.

výnosov. Na to prezident vystúpil v televízii, kde oznámil, že podpísal výnos O zvláštnom režime do prekonania krízy moci. Oznámil, že 25. apríla prebehne hlasovanie občanov[48] o dôvere prezidentovi a viceprezidentovi RF, o návrhu novej ústavy a o zákone o voľbách do federálneho parlamentu. Zdôraznil, že akékoľvek rozhodnutia, ktoré by rušili výnosy prezidenta a uznesenia vlády sa považujú za neplatné.[49] Prezidentove vyhlásenie považoval Najvyšší soviet za atentát na ústavné základy ruskej štátnosti. Poslanci podali žiadosť na Ústavný súd, aby prešetril ústavnosť prezidentovho konania. Na základe televízneho prehlásenia a neoficiálnej kópie výnosu prehlásil Ústavný súd Jeľcinove kroky za protiústavné, čo však bolo v rozpore s procesným poriadkom Ústavného súdu.[50]

Táto situácia viedla k zvolaniu 9. mimoriadneho zjazdu ľudových poslancov 16. marca 1993. Predseda Najvyššieho sovietu Chasbulatov vyhlásil, že sú poslanci už unavení z Jeľcinovej bezzásadovosti a neustáleho útočenia na ústavné princípy. Navrhol tajné hlasovanie o odvolaní prezidenta z funkcie, ako aj o predčasných voľbách predsedu Najvyššieho sovietu. Po skončení hlasovania bolo jasné, že k odvolaniu prezidenta nedôjde, aj keď s pomerne tesným výsledkom. Celkový počet delegátov bol 1033, hlasovací lístok si vyzdvihlo 924 a hlasovalo 909 delegátov, za odvolanie prezidenta hlasovalo 616 delegátov a za odvolanie predsedu Najvyššieho sovietu 268 delegátov. K odvolaniu prezidenta nedošlo, pretože nebola dosiahnutá dvojtretinová väčšina, chýbalo 30 hlasov.[51] Prezident dosiahol to, o čo usiloval, zjazd odsúhlasil zorganizovanie referenda, ktoré pozostávalo z nasledovných otázok:

- Dôverujete prezidentovi Ruskej federácie Borisovi Jeľcinovi?
- Schvaľujete sociálnu politiku realizovanú ruským prezidentom a vládou Ruskej federácie od roku 1992?
- Považujete za nutné usporiadať predčasné voľby prezidenta RF v roku 1993?

[48] Zámerne nepoužil slovo referendum, pretože na základe ústavy ho môže vyhlásiť iba zjazd ľudových poslancov alebo Najvyšší soviet.
[49] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 203. ISBN 80-242-1084-3.
[50] Zvláštnosťou bolo, že Ústavný súd rozhodol na základe Ústavy RSFSR z roku 1978 vzniknutej počas režimu, ktorý považoval ľudské práva, politickú, hospodársku a duchovnú slobodu a súkromné vlastníctvo za neprijateľné.
[51] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 214. ISBN 80-242-1084-3.

- Myslíte si, že je potrebné konanie predčasných volieb ľudových poslancov Ruskej federácie v roku 1993?

Referenda sa zúčastnilo 64,5% voličov a prezident získal potrebnú dôveru svojich spoluobčanov.[52]

Tabuľka č. 1: Výsledky referenda v %

Otázka	hlasovalo	pre	proti
Dôverujete prezidentovi Ruskej federácie Borisovi Jeľcinovi?	64,2	58,7	39,2
Schvaľujete sociálnu politiku realizovanú ruským prezidentom a vládou Ruskej federácie od roku 1992?	64,1	53	44,6
Považujete za nutné usporiadať predčasné voľby prezidenta RF v roku 1993?	64,1	31,7	30,2
Myslíte si, že je potrebné konanie predčasných volieb ľudových poslancov Ruskej federácie v roku 1993?	64,1	43,1	19,3

Zdroj: Vlastná tvorba podľa: BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 220. ISBN 80-242-1084-3.

Prezidentov zdravotný stav sa začal zhoršovať, trpel poruchami krvného obehu, zhoršila sa mu výslovnosť a bolievali ho nohy. Koncom leta 1993 musel však prezident potlačiť svoje zdravotné problémy, pretože sa k nemu dostali informácie o hromadení zbraní a munície v parlamente.

Dňa 10. augusta sa stretol prezident so svojimi konzultantmi, kedy skonštatovali, že nevyriešený problém ústavy a volieb ich núti k silovému riešeniu problému. Následne 21.

[52] *Roky 1991-1995.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1991-1995.php>

septembra 1993 bol prijatý prezidentský výnos O fázach ústavnej reformy Ruskej federácie tzv. Výnos č. 1400[53], v ktorom vyhlásil, že v Rusku vznikla politická situácia ohrozujúca štátnu a občiansku bezpečnosť, väčšina poslancov Najvyššieho sovietu popierala výsledky referenda. Jelcin videl jediné možné riešenie v nových voľbách a v rozpustení Najvyššieho sovietu, preto navrhol vytvorenie Federálneho zhromaždenia zloženého z Rady federácie a Štátnej dumy. Na vyhlásenie prezidenta reagoval Chasbulatov, ktorý tvrdil, že prezident porušil Ústavu a musí byť zbavený moci. Na mimoriadnom zasadaní Najvyššieho sovietu schválili poslanci uznesenie O ukončení právomoci prezidenta, ktoré dočasne prevzal A. Ruckoj. Jadrom sporu medzi Najvyšším sovietom a prezidentom boli zbrane v Bielom dome. Jelcin vyhlásil, že základnou podmienkou ďalšieho rokovania je odzbrojenie Najvyššieho sovietu. Biely dom bol úplne zablokovaný poriadkovou políciou, poslanci boli odrezaní od komunikácie. Demonštrácie proti prezidentovi sa začali 3. októbra, demonštranti sa zmocnili niekoľkých armádnych vozidiel, na Krasnopresnenskom nábreží a na Arbate došlo zhabaniu a podpáleniu automobilov, boli napadnutí milicionári, došlo k pokusu obsadiť budovu moskovského magistrátu. Útočníci strieľali zo samopalov a vytvárali bojové oddiely. Následne na to vydal prezident výnos O zavedení výnimočného stavu. Armádne vozidlá obkľúčili Biely dom a bol zahájený útok na budovu. Bojové skupiny vo vnútri budovy sa postavili na aktívny odpor, bránili sa samopalmi a granátmi, ale boli porazení.[54] V týchto dňoch sa rozhodovalo o tom, či sa Rusko vráti k sovietskemu režimu. Sovietsky režim bol zvrhnutý, avšak plnohodnotná demokracia ešte nevznikla.

Dôsledky krízy viedli prezidenta k rozhodnutiu o pozastavení činnosti komunistickej strany, 26. októbra podpísal výnos O reforme miestnej samosprávy v Ruskej federácii, ktorý zrušil soviet ľudových poslancov. Prijatím novej ústavy sa výrazne zlepšila atmosféra v spoločnosti. Vo februári 1994 prezident vyzval vládu na posilnenie sociálnej orientácie reforiem, usiloval sa o zlepšenie verejnej mienky, čo viedlo k vzniku Dohovoru o sociálnej dohode.[55]

[53] *Bibliografia.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1page.php>
[54] *Streľba na Najvyšší soviet.* [online]. In Reformam. [cit. 9.2.2012]. Dostupné na internete: <http://reformam-net.narod.ru/Education/edu9hist28.html>
[55] *Roky 1991-1995.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1991-1995.php>

Rok 1994 nebol pre prezidenta jednoduchý ani z politického ani zo zdravotného hľadiska. Svedčila o tom jeho dlhodobá pracovná absencia, aj napriek tomu sa však zaujímal o možnosť druhého volebného obdobia a sledoval ako sa rozoberá jeho zdravotný stav na verejnosti.

Čo sa týka prejavov demokracie, objavovali sa v tlači náznaky sklamania a ironické narážky na Jeľcinove politické kroky. Demokrati si však neprestávali uvedomovať, že v politike by nenašli žiadnu osobnosť porovnateľnú Jeľcinovi, ktorá by ho nahradila.

Spolu so zložitými ekonomickými problémami narastali komplikácie aj vo federálnych vzťahoch, vyvinula sa najmä dramatická situácia okolo Čečenskej republiky. Rusko odmietlo uznať zvrchovanosť Čečenska, v Tatarstane sa hromadili protesty, zaviedli si vlastnú menu a odmietli platiť dane. Počet vojenských operácii v Čečensku narastal, čo sa odzrkadlilo aj na výsledkoch volieb do Štátnej dumy v decembri 1995, vďaka ktorým komunistická strana zdvojnásobila svoje zastúpenie.

2.5.2 Jeľcinova ekonomika

Nástupom Jeľcina do funkcie prezidenta sa začala privatizácia a trhové reformy, avšak náznaky neoficiálnej privatizácie štátnych podnikov sa začali postupne objavovať už v polovici 80. rokov s oslabovaním totalitného systému.

Prezident zvolil kupónový model privatizácie[56] a prípravy vyvrcholili 29. decembra 1991, keď bol podpísaný prezidentský výnos O urýchlení privatizácie štátnych a komunálnych podnikov, v ktorom stanovil hlavné zásady privatizácie pre rok 1992.[57] Privatizácia vyvolala rozvrstvenie spoločnosti podľa majetku a bola sprevádzaná škandálmi a korupčnými aférami.

[56] Prostredníctvom distribúcie špeciálnych privatizačných kupónov občanom.
[57] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 260. ISBN 80-242-1084-3.

Do sporu sa dostali investičné a príjmové záujmy, nekonal sa očakávaný investičný rozmach a privatizácia predstavovala len krátkodobý príjem do štátneho rozpočtu. Výsledkom tejto politiky bolo, že Rusko ostalo bez peňazí aj bez investícií.

Štátna duma sa aktívne zapojila do ekonomického zákonodarstva a prezidentove hospodárske výnosy postupne strácali svoj význam, v rokoch 1997-1998 sa začali z ekonomiky vytrácať alebo mali skôr politickú podporu.

Dňa 17. augusta 1998 došlo k finančnému krachu, začalo sa to tzv. čiernym utorkom 11. októbra 1994, obrovský deficit štátneho rozpočtu sa hradil pôžičkami Centrálnej ruskej banky. Došlo k značnému nárastu inflácie, ktorá blokovala reformný proces a hospodársky rast. Na stretnutí prezidenta, vlády a ústrednej banky 5. júla 1995 sa rozhodli vytvoriť fluktuačné pásmo rubľa voči doláru v rozpätí od 4400 do 4900 rubľov za dolár a úlohou ústrednej banky bolo tento kurz udržať. Navyše sa nedarilo zostavovať rozpočet RF v rozumných medziach a rubeľ sa neustále oslaboval.[58]

Ústredná banka v roku 1997 uistila Jeľcina, že všetko prebieha podľa plánu a zmeny nastanú v roku 1998. Jeľcin jej však nedôveroval a nechal si vypracovať vlastnú expertízu, ani tá však nepredpokladala krach v roku 1998. Jeľcin si zachoval kritický odstup a varoval, že je nemožné budovať hospodárstvo na špekulatívnych zahraničných investíciách, ktoré síce môžu naštartovať ekonomiku, ale nemôžu zaistiť stály hospodársky rast. Začiatkom roku 1998 bolo jasné, že nie vláda, ale burzový makléri využívajú vo svoj prospech rozpočtové prostriedky. Napriek aktívnej platobnej bilancii v auguste 1998 nebolo Rusko schopné splácať svoje dlhy, čo vyvolalo finančný krach a následnú krízu ruskej ekonomiky.

2.5.3 Druhé prezidentské obdobie Jeľcina

Prípravy na prezidentské voľby sa začali už na jeseň v roku 1994, avšak prezident nemal istotu, či bude v druhých prezidentských voľbách vôbec kandidovať. Prípravy

[58] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 273. ISBN 80-242-1084-3.

prebiehali živelne, analytici robili prieskumy a výsledky predkladali prezidentovi. Čečenské udalosti zatlačili prípravu volieb do úzadia a aktivity boli opäť obnovené v lete 1995. Nepopulárna čečenská vojna narušovala celý chod štátu, ničila materiálne zdroje, vyčerpávala tiež ľudské zdroje, ako aj štátny rozpočet. Predvolebnú kampaň predchádzal podrobný prieskum na celom území Ruskej federácie, ktorý mal odhaliť silné a slabé stránky prezidenta, ukázal sa, že slabých je podstatne viac ako silných.

Jeľcin vykonal na základe verejnej mienky personálne výmeny vo vláde a vo svojom okolí. Postupne sa opäť ukázal ako aktívny a energetický vodca, dbal na včasné vyplácanie dôchodkov a miezd štátnych zamestnancov, aj napriek tomu, že si musel požičať zdroje zo zahraničia.

Od januára do apríla 1996 podpísal prezident sériu vyhlášok zameraných na včasné vyplatenie miezd zamestnancov verejného sektora, kompenzačné platby dôchodcom, zvýšenie štipendií pre študentov a doktorandov. Prezident sa aktívne zaoberal riešením čečenského problému. Podpis dohody medzi Ruskom a Bieloruskom, rovnako ako medzi Ruskom, Bieloruskom, Kazachstanom a Kirgizskom preukázali závažnosť zámeru integrácie v bývalom Sovietskom zväze. Prezident aktívne udržiaval kontakty s občanmi a zorganizoval množstvo ciest po Ruskej federácii.

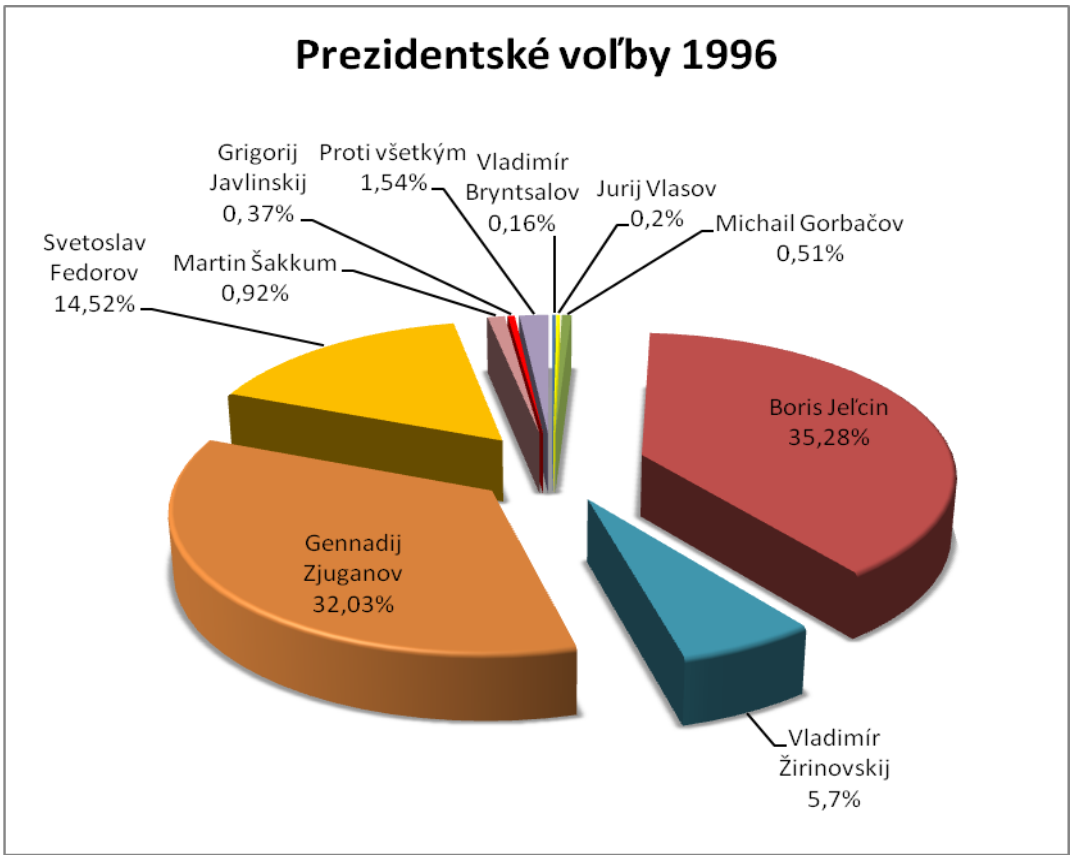
Neustále a dôsledné kontroly odhalili množstvo nekalých krádeží zo štátneho rozpočtu, Jeľcin potrestal vinníkov, časť peňazí sa vrátila občanom . Postupne začal rásť prezidentov rating.

Jeľcin prezentoval verejnosti svoju politickú líniu, podporoval výskum a stabilizáciu rozvoja, pomoc obetiam černobyľskej jadrovej havárie, pomoc diabetikom, podporu rodín, pravidelné vyplatenie dôchodkov, kontrolu privatizácie podnikov obranného priemyslu, vyššie platy pre učiteľov a taktiež podporoval drobných podnikateľov. Jeho výnosy sa dotýkali prakticky všetkých vrstiev obyvateľstva.[59]

[59] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 341. ISBN 80-242-1084-3.

Jeho úsilie v predvolebnej kampani sa vyplatilo a zaistilo mu to víťazstvo v prezidentských voľbách. Prvé kolo prezidentských volieb, ktoré sa konalo 16. júna, neprinieslo žiadne prekvapenie, Jeľcin získal 35,28% hlasov, Zjuganov 32,03%, Lebeď 14,52%, Javlinskij 7,32% a Žirinovskij 5,7%. Hneď ďalší deň bol Lebeď vymenovaný za tajomníka Bezpečnostnej rady a prezidentovho asistenta, čo verejnosť privítala a Jeľcinove šance na víťazstvo v druhom kole stúpli. Pre druhé kolo volieb bola príznačná agitačná kampaň, do ruských oblastí boli vyslané organizované skupiny študentov. V druhom kole volieb 3. júla 1996 vyhral Jeľcin, porazil komunistického vodcu Zjuganova.[60] Voľby boli víťazstvom nielen Borisa Jeľcina, ale aj úspechom novej ústavy, nového politického systému a mladého ruského štátu.

Graf č. 1: Výsledky prezidentských volieb v roku 1996

Zdroj: Vlastná tvorba podľa: *Krátka história ruských prezidentských volieb.* [online]. Publikované 4.3.2012. In Opinionblog. [cit. 15.2.2012]. Dostupné na internete: <http://opinionblog.ru/kratkaya-istoriya-vyiborov-prezidenta-rossii/>

[60] *Roky 1996-1999.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 15.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1996-1999.php>

Predvolebná kampaň značne vyčerpala sily a zdravie prezidenta. Problémy s jeho zdravím pred oficiálnym nastúpením do funkcie boli tak akútne, že museli značne skracovať jeho prejavy, všetci dobre poznali jeho zdravotný stav. V druhom prezidentskom období sústredil Jeľcin svoje sily na to, aby zvládal ťažkú chorobu, úpadok politickej aktivity fakticky viedol k strate podpory od väčšiny ruského obyvateľstva.

Prezidentské voľby a kampaň mali veľký vplyv na politickú a sociálno-ekonomickú situáciu v Rusku. Voľby uvoľnili sociálne napätie a vznikla možnosť pokračovať na ceste k trhovej ekonomike, začali fungovať trhy práce, komodít, meny a cenných papierov, posilnili sa základy ústavného systému. Avšak nevyriešená zostala situácie v Čečensku, kde po prezidentských voľbách opäť narastalo nepriateľstvo. V tejto súvislosti povolil prezident rokovania 22.-30. augusta 1996, ktoré skončili podpísaním dôležitých dokumentov. Strany skončili nepriateľské akcie, federálne jednotky sa stiahli z Čečenska a otázka štatútu Čečenska bola odložená až na koniec roka 2001.[61]

Hlavnú úlohu v druhom prezidentskom období Borisa Jeľcina zohrávali sociálne a ekonomické programy. V tejto súvislosti vytvoril program akcií, nazvaný „Sedem hlavných činností“. Plán sa sústredil na odstránenie mzdových nedoplatkov, prechod na cielené sociálne podpory, zavedenie jednotných pravidiel pre bankárov a obchodníkov, obmedzenie vplyvu tzv. prirodzených monopolov, boj proti byrokracii, tyranii a korupcii, posilnenie regionálnej hospodárskej iniciatívy, informovanie verejnosti o význame a účele podnikania.[62]

Vláda začala riešiť problémy a navrhla sériu opatrení, ktoré narazili na kritiku prezidenta. Dňa 23. marca 1998 vydal prezident dekrét o odvolaní premiéra Černomyrdina, ktorý bol nahradený Sergejom Kirijenkom. Týmto krokom prezident potvrdil princíp konštantnej rotácie a omladenia na dôležitých pozíciách riadiaceho systému.

V auguste 1998 čelilo Rusko svetovej finančnej kríze, zložitá ekonomická situácia postupne viedla k pádu vlády Sergeja Kirijenka. V septembri 1998 bolo potrebné radikálne zmeniť opatrenia nutné pre pokračovanie reforiem. Prezident ponúkol miesto premiéra

[61] *Roky 1996-1999.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 15.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1996-1999.php>
[62] tamtiež

Jevgeninovi Primakovi, ktorý bol v tej dobe ministrom zahraničných vecí. Čoskoro bol prezident nútený nahradiť Primakova, pretože nielen odmietol post predsedu vlády, ale stal sa aj jedným z predstaviteľov ľavicovej komunistickej strany. Z tohto dôvodu vymenoval prezident v máji 1999 za premiéra Sergeja Stepašina.

Prezident Jeľcin si uvedomil, že dôstojným kandidátom na prezidenta by bol Putin, ktorý sa začal intenzívne zapájať do riešenia zložitých problémov a bol podporovaný väčšinou ruských občanov. Dňa 9. augusta bol Putin vymenovaný za premiéra, Jeľcin označil Putina za svojho nástupcu. Následne na to prezident 31. decembra oznámil svoju rezignáciu. V marci 2000 sa konali prezidentské voľby, v ktorých zvíťazil Vladimír Putin, ktorý do augusta 1999 pôsobil ako hlava vlády.

2.7 Systém politických strán v Ruskej federácie

Do roku 2003 boli politické strany značne roztrieštené a nedostatočne vyprofilované, potom sa vďaka inštitucionálnym a legislatívnym zmenám vyprofiloval silný stranícky aparát. V Rusku sa formuje systém viacerých politických strán.

Podľa federálneho zákona o politických stranách je politická strana spoločenská organizácia, ktorá je založená s cieľom účasti občanov RF na politickom živote, vyjadrujú ich politickú vôľu, zúčastňujú sa na spoločenských a politických akciách, voľbách a referendách. Politické strany zastupujú záujmy občanov v orgánoch štátnej moci a miestnej samosprávy a musia spĺňať nasledujúce požiadavky:

- politická strana musí mať regionálne organizácie vo viac ako polovici subjektov Ruskej federácie. V jednom subjekte môže byť len jedna regionálna organizácia;
- politickú stranu musí tvoriť minimálne 50 000 členov a vo viac ako v polovici subjektov musí mať regionálne organizácie s minimálnym počtom 500 členov. V každej ďalšej z ostatných regionálnych organizácii nemôže byť menej ako 250 členov. Občan Ruskej federácie môže byť členom len jednej politickej strany. Člen politickej strany môže patriť len do jednej regionálnej organizácie, v závislosti od miesta trvalého alebo najčastejšieho pobytu;

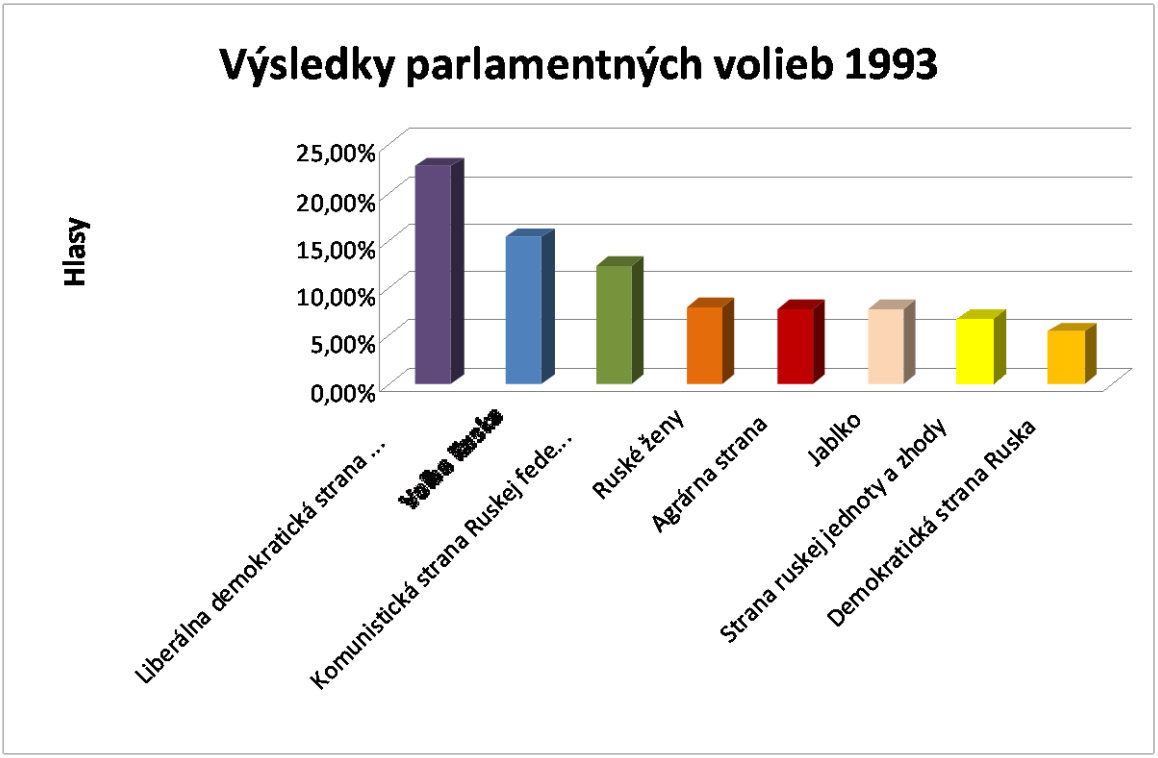
- politické strany a ich riadiace orgány, regionálne organizácie a iné štruktúry sa musia nachádzať na území RF.[63]

2.7.1 Parlamentné voľby v roku 1993

Významným momentom budovania politického systému bol 12. december 1993, deň konania volieb do Federálneho zhromaždenia spolu s voľbami do orgánov subjektov federácie a miestnej samosprávy, spojený s referendom, v ktorom bola prijatá nová ústava. Prezident získal veľmi široké právomoci, ale prezidentská republika v užšom slova zmysle nevznikla, pretože Federálne zhromaždenie zložené z Rady federácie a Štátnej dumy malo právomoc podieľať sa na zložení vlády, či obviniť prezidenta zo zrady vlasti. Prezident vydal zákaz kandidovať stranám a hnutiam, ktoré sa zúčastnili na porazenej strane októbrového prevratu.[64] Taktiež bol vydaný zákaz, kandidovať osobám, ktoré boli obvinené z účasti na októbrovom prevrate. Táto situácia spôsobila rozdelenie síl na ľavicu a nacionalistov. K ďalšiemu preriedeniu kandidátskych strán došlo na základe podmienky zohnať sto tisíc podpisov do 6. novembra, z 35 registrovaných subjektov uspelo nakoniec len trinásť subjektov. Na základe 5% uzatváracej klauzuly sa do Štátnej dumy dostalo 8 strán v roku 1993. Parlamentné voľby boli prvým pokusom o zavedenie demokratických volieb.

[63] LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 166. ISBN 978-80-225-3077-4.
[64] Tento zákaz znemožnil účasť na voľbách Ruskej komunistickej robotníckej strane, Frontu národnej spásy, Zväzu dôstojníkov, Ruskému komunistickému zväzu mládeže a Ruskej národnej jednote.

Graf č. 2: Výsledky parlamentných volieb v roku 1993

Zdroj: Vlastná tvorba podľa: KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 11. ISBN 80-210-1356-7.

Najviac hlasov vo voľbách získala Liberálno-demokratická strana Ruska 22,79% a 59 mandátov v parlamente, následne Voľba Ruska 15,38% so 40 mandátmi, Komunistická strana Ruskej federácie 12,35% získala 32 mandátov, Ruské ženy 8,1% s 21 mandátmi, Agrárna strana 7,9% taktiež získala 21 mandátov, Jablko 7,83% a 20 mandátov, Strana ruskej jednoty a zhody 6,76% získala 18 mandátov, Demokratická strana Ruska 5,5% so 14 mandátmi.[65] Do parlamentu sa však dostali aj členovia strán, ktorí neprekročili uzatváraciu klauzulu, vďaka voľbám polovice mandátov v Štátnej dume systémom relatívnej väčšiny. Volieb sa zúčastnilo 54,81% registrovaných voličov, čo predstavuje 58 187 755 voličov.

[65] *Parlamentné voľby v roku 1993.* [online]. In Portál mládeže o politike. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://moiwibori.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=254>

Výsledky volieb ukázali, že obyvateľstvo bolo zmätené a nemohlo jasne definovať svoje politické a ideologické postoje, čo vysvetľuje pluralitu politických síl zastúpených v Štátnej dume. Väčšina odborníkov predpokladala, že demokrati získajú najmenej 60% hlasov, volebné výsledky boli pre mnohých prekvapením.

Demokrati, ktorí koncipovali nový volebný systém sa spoliehali na získanie väčšiny v novom parlamente. Optimistické očakávania sa však nenaplnili, došlo k odlivu hlasov od ruskej demokracie. Zatiaľ čo demokrati pôsobili predovšetkým v inštitúciách, v uliciach a v závodoch, nový zákon priviedol na televízne obrazovky lídrov politických strán. Zmysluplné slovo bolo nahradené melodickým rečnením, osobný charakter bol vymenený za vonkajší imidž.[66] Skutočné právomoci nového parlamentu boli obmedzené, nemohol dostatočne ovplyvňovať rozhodnutia prezidenta a vlády.

2.7.2 Parlamentné voľby v roku 1995

Sociálno-ekonomická situácia v Rusku v rokoch 1994 až 1996 zostala napätá, nepodarilo sa zastaviť pokles výroby, inflácia zostala vysoká, vytvorili sa veľké rozdiely medzi vrstvami obyvateľstva. Pokles príjmov sa spomalil až v roku 1995 a zastavil sa v roku 1996.

Tieto voľby sa líšili od predchádzajúcich najmä poradím rozdelenia zoznamov do regionálnych skupín, takéto rozdelenie bolo povinné a účasť vo voľbách bola obmedzená. Tento systém bol výsledkom kompromisu s odporcami pomerného hlasovania a snahy eliminovať prevahu Moskovčanov medzi zvolenými členmi. Počet potrebných podpisov sa zvýšil na 200 tisíc, vzhľadom na to, že kampaň bola dopredu plánovaná. Volieb sa zúčastnilo 64,76% registrovaných voličov, teda 69 614 839 voličov.[67] Nakoniec sa zúčastnilo vo voľbách 43 politických strán, hnutí a koalícií.

[66] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 255. ISBN 80-242-1084-3.
[67] *Pomerný volebný systém v Rusku.* [online]. In Nezávislý volebný inštitút. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.vibory.ru/Publikat/PES/ch-2-3.htm>

Kríza v ekonomike, nižšia životná úroveň, neúspešná vojna v Čečensku spôsobili, že v decembri 1995 prekročili 5% hranicu vstupu do parlamentu len štyri politické subjekty, komunistická strana získala vo voľbách 36%, 12% získala politická strana Náš domov Rusko, ktorá združovala zástupcov výkonných štruktúr, obchodníkov, manažérov a podnikateľov na čele s Vladimírom Černomyrdinom, 11% získala Liberálno-demokratická strana, 10% obdržala politická strana Jablko, 17% smerovalo nezávislým a 14% ostatným. Negatívny postoj poslancov spôsobila najmä vládna politika v Čečensku a zahraničná politika, ktorej cieľom bolo zblíženie sa s NATO.[68] Pokračovanie demokratických volieb v Rusku nakoniec viedli k tomu, že sa k moci dostala komunistická strana, ktorá minimalizovala všetky demokratické iniciatívy.

2.7.3 Parlamentné voľby v roku 1999

V roku 1996 sa uskutočnili prezidentské voľby, v napätom boji medzi vodcom komunistickej strany Zjuganovom a Jeľcinom nakoniec zvíťazil Jeľcin, avšak obdobie jeho druhej vlády nebolo úspešné. Od roku 1997 do 1999 zmenil štyrikrát premiéra RF a v auguste 1998 došlo k vážnej hospodárskej kríze.

Volieb do Štátnej dumy, ktoré sa konali 19. decembra 1999, sa zúčastnilo 26 kandidátov. Vo voľbách hlasovalo 61,85% registrovaných voličov, čo predstavuje 66 840 638 voličov. Výsledky volieb zmenili politickú situáciu v krajine, do parlamentu sa dostalo 6 frakcií a 3 poslanecké skupiny. Konali sa v atmosfére konfrontácie medzi prezidentom a Štátnou dumou.

[68] *Ústava Ruskej federácie z roku 1993.* [online]. In Grandars. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.grandars.ru/shkola/istoriya-rossii/konstituciya-rf-1993-goda.html>

Tabuľka č. 2: Výsledky parlamentných volieb v roku 1999

Politická strana	hlasy v %	mandáty
Komunistická strana Ruskej federácie	24,29	67
Jednota	23,32	64
Vlasť- celé Rusko	13,33	37
Zväz pracovných síl	8,52	24
Žirinovského blok	5,98	17
Jablko	5,93	16
Politické hnutie Ženy v Rusku	2,04	-
Strana dôchodcov	1,95	-
Náš domov- Rusko	1,19	-

Zdroj: *Výsledky volieb poslancov do Štátnej dumy.* [online]. In Ruské noviny. [cit. 22.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rg.ru/2003/12/09/rezultaty.html>

2.7.4 Parlamentné voľby v roku 2003

V rokoch 2000 až 2003 zaznamenalo Rusko sociálno-ekonomický a politický vývoj a došlo k významným pozitívnym zmenám. Voľby do parlamentu sa konali 7. decembra 2003 a splnili očakávania analytikov a teoretikov. Predvolebná kampaň kopírovala systémový rámec definovaný politickou líniou prezidenta Vladimíra Putina, experti hodnotili predvolebnú kampaň ako najmohutnejšiu, ale aj najšpinavšiu doposiaľ. Došlo k úvahám o prepade legitimity celého volebného aktu, najmä kvôli zníženiu volebnej účasti na 55,5%, väčšie percento hlasov smerovalo k neúspešným stranám. Vznikli pochybnosti o dôveryhodnosti, bol kritizovaný najmä charakter predvolebnej kampane a porušenie rovnosti volebného práva.[69]

Päť percentnú hranicu boli schopné prekonať len štyri politické strany, najviac hlasov získalo Jednotné Rusko 37,07%, potom nasledovala Komunistická strana RF 12,7%, Liberálno-demokratická strana Ruska získala 11,6% a politická strana Vlasť získala

[69] HOLZER, J. 2004. *Politické strany Ruska: Hledáni identity.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 282. ISBN 80-7325-032-2.

9,1%.[70] Po každých voľbách sa menili, novelizovali príslušné zákony, najvýraznejšie sa to prejavilo najmä v období 2003 – 2007.

2.7.5 Parlamentné voľby v roku 2007

Voľby sa konali 2. decembra 2007 a po prvý krát bola posunutá hranica vstupu do parlamentu z 5% na 7%. Pozorovatelia z OBSE, niektoré ruské osobnosti a opozičné strany hodnotili voľby ako neslobodné, nekalé, s početnými porušeniami práva a obvinili úrady zo sfalšovania výsledkov, naopak pozorovatelia zo SNŠ a Šanghajskej organizácie hodnotili voľby za slobodné, demokratické a spravodlivé.

Len 15 politických strán spĺňalo požiadavky na účasť vo voľbách a z toho sa štyri dostali do parlamentu. Suverénne najviac hlasov získala vo voľbách politická strana Jednotné Rusko 64,3% hlasov a 315 mandátov, potom Komunistická strana RF 11,57% hlasov a 57 mandátov, Liberálno-demokratická strana Ruska získala 8,14% hlasov a 40 mandátov a ako posledná sa dostala do parlamentu politická strana Spravodlivé Rusko s počtom 7,74% hlasov a 38 mandátov.[71]

V predvečer volieb ruské orgány prijali opatrenia na zvýšenie volebnej účasti, v niektorých organizáciách bola vyhlásená dovolenka, zamestnanci boli nútení hlasovať v továrňach. Kvôli zvýšeniu volebnej účasti boli naplánované počas volieb rôzne aktivity, tomboly a koncerty. Nakoniec dosiahli voľby účasť 59% registrovaných voličov.

2.7.6 Parlamentné voľby v roku 2011

Voľby do Štátnej dumy sa konali 4. decembra 2011 a poslanci boli zvolení na päť rokov do roku 2016. Oficiálne volebné výsledky spôsobili celý rad dohadov medzi ruskými aj zahraničnými politikmi, novinármi, sociológmi a pozorovateľmi.

---

[70] *Výsledky volieb poslancov do Štátnej dumy.* [online]. Publikované 9.12.2003. In Ruské noviny. [cit. 22.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rg.ru/2003/12/09/rezultaty.html>

[71] *Výsledky volieb.* [online]. Publikované 2.12.2007. In Centrálna zberná komisia Ruskej federácie. [cit. 22.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.vybory.izbirkom.ru/region/region/izbirkom?action=show&root=1&tvd=100100021960186&vrn=100100021960181&region=0&global=1&sub_region=0&prver=0&pronetvd=null&vibid=100100021960186&type=242>

V značnej miere sa diskutovalo o príjmoch a majetkoch kandidátov, väčšina sa snažila utajiť svoj majetok, z tohto dôvodu sa uskutočnilo overovanie vyhlásení, ktoré bolo zverejnené vo volebných miestnostiach.[72]

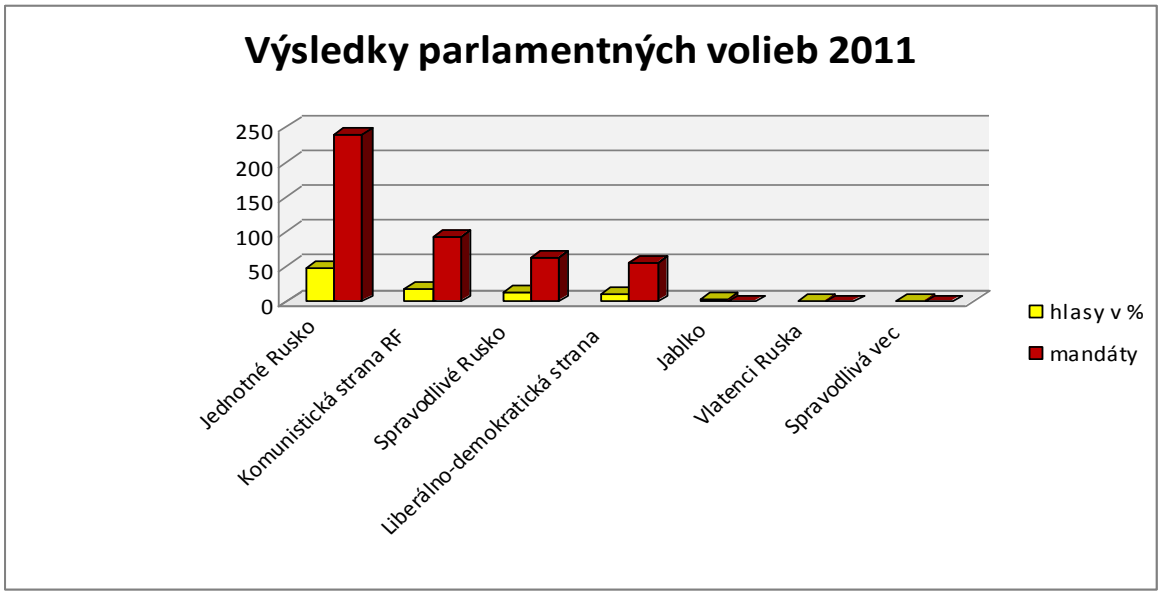
O bezpečnosť sa počas volieb staralo 320 tisíc policajtov a viac ako 11,5 tisíc vojakov vnútorných vojsk Ruska. Bolo zatknutých niekoľko aktivistov, ktorí sa zúčastnili nepovoleného zhromaždenia.

V týchto voľbách sa zaviedlo viacero noviniek, viac ako 8 miliónov voličov hlasovalo elektronickými prostriedkami, volebné miestnosti boli vybavené webovými kamerami[73], znížil sa počet potrebných podpisov na 120 tisíc a strany zastúpené v regionálnom parlamente boli oslobodené od zberu podpisov, na rozdelenie mandátov bola použitá nielen 7% hranica, ale strany, ktoré získali viac ako 6% dostali 2 mandáty a strany, ktoré získali viac ako 5% dostali mandát.

Celková volebná účasť bola 60,2%. Podľa konečných výsledkov získalo Jednotné Rusko 49,32% hlasov, Spravodlivé Rusko 13,24%, Liberálno-demokratická strana 11,67% a Komunistická strana 19,19%. Do parlamentu sa nedostali politické strana Jablko 3,43%, Vlastenci Ruska 0,97% a Spravodlivá vec 0,6%.[74]

[72] *Voľby.* [online]. Publikované 14.11.2011. In Ruské noviny. [cit. 23.2.2012]. Dostupné na internete: <http://rg.ru/2011/11/14/cik.html>
[73] *Vo voľbách do Štátnej dumy v roku 2011 pomôžu web kamery.* [online]. Publikované 11.7.2009. In BFM. [cit. 28.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.bfm.ru/news/2009/07/11/na-vyborah-v-gosdumu-2011-goda-uchastki-osnastjat-veb-kamerami.html#text>
[74] *„Ruské noviny" publikovali výsledky volieb do Štátnej dumy.* [online]. Publikované 10.12.2011. In UNIAN. [cit. 28.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.unian.net/rus/news/473612-rossiyskaya-gazeta-opublikovala-rezultatyi-vyiborov-v-gosdumu.html>

Graf č. 3: Výsledky parlamentných volieb v roku 2011

Zdroj: Vlastná tvorba podľa: *„Ruské noviny" publikovali výsledky volieb do Štátnej dumy.* [online]. Publikované 10.12.2011. In UNIAN. [cit. 28.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.unian.net/rus/news/473612-rossiyskaya-gazeta-opublikovala-rezultatyi-vyiborov-v-gosdumu.html>

Podľa väčšiny odborníkov boli voľby nelegitímne a predvolebná kampaň bola označovaná porušením mnohých právomoci, najznámejší prípadom bolo rozpočtové vydieranie a stanovenie výšky finančných prostriedkov na základe výsledkov volieb. Európsky parlament vyzval Rusko, aby prešetrilo všetky oznámenia o porušení volebného práva a vyzval na nové parlamentné voľby.[75] Volebné výsledky vyvolali množstvo protestov vo viacerých mestách v Rusku, najmohutnejšie demonštrácie boli v Moskve, proti údajnej manipulácii protestovali desaťtisíce ľudí, išlo o najväčšie demonštrácie v Rusku od roku 1993, konali sa nepovolené zhromaždenia nacionalistických hnutí, bolo zatknutých mnoho protestujúcich. Následne od 20. decembra nepovolila Moskva žiadne demonštrácie. Generálna prokuratúra v Rusku zistila asi tritisíc pochybení počas parlamentných volieb, avšak nezistila volebné podvody.[76]

[75] *Europoslanci žiadajú, aby Rusko zopakovalo parlamentné voľby.* [online]. Publikované 15.12.2011. In Európsky parlament Informačná kancelária na Slovensku. [cit. 29.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.europskyparlament.sk/view/sk/press-release/news/news-2011/news-2011-December/news-2011-December-13.html;jsessionid=9A6AB43841CE4A134FFFA53A2034E368>

[76] *Ruská prokuratúra nepotvrdila volebné podvody.* [online]. Publikované 18.1.2012. In Webnoviny. [cit. 29.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.webnoviny.sk/svet/ruska-prokuratura-nepotvrdila-volebne/451381-clanok.html>

3 ZAHRANIČNÁ POLITIKA RUSKA V 90. ROKOCH

Po rozpade ZSSR prevládala v Rusku kríza identity, geopolitický zmätok a ideologické vákuum, pre obyvateľstvo to predstavovalo historický aj psychologický šok.[77] Hneď po zániku ZSSR sa začali vášnivé debaty o tom, čo by si malo Rusko ponechať zo svoje sovietskej minulosti a naopak, čo by malo upadnúť do zabudnutia. Rusko prijalo úlohu nástupcu jednej zo superveľmocí, avšak muselo si postupne uvedomovať, že už nebudú na čele transkontinentálnej ríše. Rusko prišlo o dôležité zdroje nerastného bohatstva a energie, strata Kaukazu vyvolala obavy z tureckého vplyvu a strata Ázie spôsobila nepokoj z možnej islamskej hrozby.[78] Rusko prevzalo všetky práva a záväzky, udržalo si členstvo vo všetkých významných medzinárodných organizáciách a regionálnych zoskupení. Pôsobenie Ruska ako samostatného štátu v medzinárodnom kontexte bolo sprevádzané komplikáciami vnútornej transformácie. Ruská federácia na začiatku jej fungovania mala problém s Čečenskou republikou. Táto ešte pred prijatím Ústavy RF vyhlásila štátnu nezávislosť, ktorú federálne orgány neuznali, čo vyvolalo v rokoch 1994 - 1996 ozbrojený konflikt.

3.1 Rusko-čečenský konflikt

Konflikt medzi Ruskom a Čečenskou republikou je najznámejším, najničivejším a najdlhším konfliktom severného Kaukazu. Dôsledkom tohto konfliktu je rozbitie čečenskej spoločnosti a infraštruktúry, vzostup islamských radikálov, či humanitárna kríza v regióne.

Vzťahy medzi Ruskom a Čečenskom neboli nikdy priateľské, preto možno korene konfliktu datovať už od 16. storočia. V tomto období existovali lénne vzťahy moskovských cárov s čečenskými kmeňmi. Moskva pomerne úspešne posilňovala svoj vplyv na Kaukaze.

V 18. storočí sa začala ruská vojenská expanzia do tejto oblasti. Peter I. sa snažil získať prístup k Čiernemu moru, v čom mu bránil severný Kaukaz. Skutočne prvou vojnou medzi Ruskom a Čečenskom z historického hľadiska bolo povstanie horských kmeňov

[77] Územie Ruska sa zmenšilo o 25% a počet obyvateľstva sa znížil takmer dvojnásobne. Zo dňa na deň sa za hranicami ocitlo približne 25 miliónov etnických Rusov bez toho, aby zmenili miesto svojho trvalého pobytu.
[78] BRZEZINSKI, Z. 1999. *Velká šachovnice.* Praha: Mladá fronta, 1999. s. 232. ISBN 80-204-0764-2.

v rokoch 1785-1791. Na konci 18. storočia sa pokúsil šejk Mansúr o zlúčenie severokaukazských národov, no nepodarilo sa mu to úplne realizovať. V podstate celé 19. storočie dochádzalo k ozbrojeným stretom, pričom napätie vyvolával aj náboženský faktor. Čečensko ako islamský štát[79] nemohlo nájsť spoločnú reč s pravoslávnymi Rusmi. V 50. rokoch 19. storočia sa nachádzalo Čečensko pod stálym tlakom Ruska, ktoré malo na Kaukaze 150-200 tisícovú armádu. Čečensko sa dostalo pod nadvládu cárskej vojenskej administratívy. Protiruský odpor naďalej pokračoval napriek tomu, že dostali mnohé privilégia, napríklad mohli praktizovať islam, neboli povolaní do ruskej armády.[80] Napriek sľúbenej autonómii bol Čečensku zavedený koloniálny režim a obyvatelia boli vytlačený do podhorských oblastí. Cárska vláda sa dohodla s Tureckom a začala presídľovať Čečenov do Osmanskej ríše.

V 70.-90. rokoch 19. storočia v období vlády cára Alexandra II. sa liberalizoval ruský politický systém a vznikli priaznivé podmienky pre mierové riešenie konfliktu. V Čečensku oslabol policajný režim a vytvorila sa proruská skupina obyvateľstva, taktiež sa Čečeni aktívne zúčastňovali na ruských vojnách, napriek oslobodeniu od povinnej vojenskej služby.

Zlom nastal počas občianskej vojny v Rusku v roku 1917. Rada ľudových komisárov vydala v decembri 1917 prehlásenie podpísané Stalinom a Leninom „ všetkým moslimom a ťažko pracujúcim ľuďom Ruska a Východu“ o slobode a nenarušiteľnosti ich viery, zvyklostí a obyčají.[81]

Čečensko, Dagestán, Ingušsko, Severné Osetsko a ďalšie sa rozhodli vytvoriť federatívnu Horskú republiku. Následne vznikla v roku 1922 Čečenská autonómna oblasť, ktorá bola v roku 1934 spojená do Čečensko-ingušskej autonómnej oblasti a z nej sa v roku 1936 stala Čečensko-ingušská autonómna sovietska socialistická oblasť. Stalin zaviedol kolektivizáciu a obmedzil islamské náboženstvo, proti čomu sa vzbúrili Čečeni.

[79] V 40. rokoch 19. storočia vznikol prvý čečenský štátny útvar na čele s Imamom Šamilom.
[80] *História čečensko-ruských vzťahov.* [online]. Publikované apríl 2004. In Navýchod. [cit. 4.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.navychod.cz/articles.php?id=38d0d472-8db4-11df-aa30-00304830bcc4>
[81] GALL, C., de WAAL, T. 1998. *Chechnya. Calamity in the Caucasus,* New York: New York University Press, 1998. s. 52. ISBN 9780814729632.

Počas druhej svetovej vojny okupovala nemecká armáda Čečensko a v roku 1944 došlo k masovej deportácii Čečenov na Sibír, do Kazachstanu a Strednej Ázie.[82] Po Stalinovej smrti v roku 1953 bolo Čečenom a iným deportovaným národom dovolené vrátiť sa domov.

Napäté vzťahy medzi Ruskom a Čečenskom naďalej pokračovali. Rusi obsadili územie Čečenska počas ich deportácie. Čečeni boli utláčaní, nemohli dosiahnuť vyššie vzdelanie, neboli volení do vyšších pozícií. K zmene došlo až v roku 1989, kedy sa stal prvým tajomníkom Čečenska Doku Zavgajev, bol prvým Čečenom, ktorý zastupoval takúto vysokú funkciu. V období rozpadu ZSSR vyhlásilo Čečensko nezávislosť v roku 1991, bol to jednostranný akt, ktorý nebol uznaný. Konali sa prezidentské voľby, ktoré zvíťazil Džochar Dudajev a bol nanovo zvolený parlament. Život obyčajných Čečenov sa začal uberať katastrofálnym smerom, boli odrezaní Rusmi od bankového systému, neboli im vyplácané sociálne dávky a platy, začal sa rozmáhať čierny trh, stúpala nezamestnanosť, rozkrádala sa ropa. Táto situácia vyvolala odpor proti Dudajevovi a v roku 1993 vznikla opozícia. Dudajev sa teda rozhodol rozpustiť parlament a Ústavný súd a prevziať moc do svojich rúk. Postupne sa vytvorilo politické vákuum, kedy existovalo viacero protidudajevských skupín, ale nikto nemal jednoznačnú podporu ľudu.

Prvá Čečenská vojna začala v decembri 1994, kedy prvý krát v postsovietskom období vtrhla ruská armáda do Čečenska, nebola to vojna medzi dvoma nezávislými štátmi, pretože Čečensko sa považovalo za súčasť Ruskej federácie. Na konci decembra vpadla ruská armáda do hlavného mesta Groznyj, avšak narazila na odpor Čečenov. Postupne sa ruskej armáde podarilo obsadiť väčšinu územia a začala páchať násilnosti na obyvateľov.

Moskva usporiadala prezidentské voľby 17. decembra 1995, v ktorých hlasovali iba Rusi a prezidentom sa stal Doku Zavgajev. V Čečensku tak existovali dve paralelné vlády, a to ruská a čečenská.[83]

[82] Denne prepravili okolo 80 tisíc Čečenov a Ingušov. Do 29. februára 1944 bolo deportovaných 478 479 osôb, z toho 91 250 Ingušov a 387 229 Čečenov

[83] *História čečensko-ruských vzťahov.* [online]. Publikované apríl 2004. In Navýchod. [cit. 4.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.navychod.cz/articles.php?id=38d0d472-8db4-11df-aa30-00304830bcc4>

Boris Jeľcin sa pred nastávajúci voľbami v roku 1996 snažil zvýšiť počet voličov stretnutím s Dudajevom, mali rokovať o podmienkach ukončenia vojny. K stretnutiu nedošlo, pretože bol čečenský prezident zabitý pri raketovom nálete. V nasledujúcom období došlo k mnohým mierovým dohodám, ktoré boli vždy obojstranne porušené.

K ukončeniu konfliktu prispel aj medzinárodný tlak, v roku 1996 podpísali tzv. chasavjurtskú mierovú zmluvu Alexander Lebedev a Aslan Maschadov. Čečensko bolo fakticky uznané za nezávislý štát, z medzinárodného hľadiska bolo stále považované za súčasť Ruskej federácie.

Na základe mierovej dohody sa uskutočnili prezidentské a parlamentné voľby 22. januára 1997 a čečenským prezidentom sa stal Aslan Maschadov, ktorý založil Čečenskú republiku Ičkeria.

Stúpajúca kriminalita a teroristické útoky boli hlavným problémom Čečenska od 1996 do 1999, časť spoločnosti sa radikalizovala a islamizovala. V marci 1999 vybuchla bomba na trhovisku vo Vladikaukaze, v tom istom roku zaútočili Čečeni na Dagestan, došlo aj k niekoľkým bombovým útokom v Moskve. Vzniknutá situácia donútila prezidenta Maschadova vyhlásiť výnimočný stav, čo nemalo však žiadny pozitívny účinok. Udalosti vyústili do druhej rusko-čečenskej vojny, kedy v Rusku zosilnela protičečenská nálada. Západ ani tento krát nezakročil, no na rozdiel od roku 1994 súhlasil s ruským postupom.[84] Vzhľadom k sile nasadených ruských vojsk sa podarilo na začiatku roku 2000 dobyť Groznyj. Čečeni boli postupne vyhnaní do hôr a zahájili partizánsku vojnu. V júny 2000 bol vydaný výnos O zriadení dočasného systému orgánov výkonnej moci v Čečensku, ruská vláda vymenovala do funkcie šéfa štátnej správy Achmata Kadyrova. Takéto vedenie bolo v rozpore s ruskou ústavou, preto bola vytvorená nová čečenská ústava. Čečensko je podľa novej ústavy samosprávnym zriadením v rámci Ruskej federácie, jeho občania sú občanmi Ruska a úradný jazyk je čečenský a ruský. Ústava bola prijatá na referende v roku 2003. Na základe novej ústavy sa konali prezidentské voľby, ktoré vyhral Achmat Kadyrov.

[84] *Federalisti kontra secesionisti.* [online]. Publikované jún 1999. In Kontext XXI. [cit. 5.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.contextxxi.at/context/content/view/91/61/index.html>

Konflikt sa oficiálne skončil, ale pokračujú partizánske a teroristické akcie, z tohto dôvodu prebiehajú v Čečensku od roku 2000 protiteroristické operácie, čo umožňuje prítomnosť ruských jednotiek. Jednou z najznámejších teroristických akcií je útok na moskovské divadlo 23. októbra 2002, keď povstalci náhle vpadli do divadla počas predstavenia, vzali si rukojemníkom a hrozili, že odpália budovu, ak nebudú ich podmienky akceptované. Špeciálne jednotky použili nervový plyn, povstalci stratili vedomie a boli na mieste zastrelení. Počas tohto útoku, ako v niektorých iných prípadoch, sa teroristi uchýlili k obetnému útoku. Vznikla skupina tzv. čiernych vdov, boli to ženy, ktorých muži boli zabití počas vojny. Niekoľko desiatok čiernych vdov sa dopustila teroristických útokov najmä v Moskve, počas ktorých držali rukojemníkov.

Kadyrova zabili pri atentáte na štadióne v roku 2004 a novým prezidentom sa stal promoskovský kandidát Alu Alchanov. V súčasnosti je prezidentom Ramzan Kadyrov. Ruská armáda bola až donedávna prítomná v Čečensku, zmenilo sa to až nástupom Medvedeva, ktorý v roku 2009 vyzval na ukončenie zvláštneho bezpečnostného režimu v Čečensku. Nemožno však povedať, že konflikt a s ním súvisiace problémy sú vyriešené, ale situácia je stabilizovaná a región sa upokojuje.

3.2 Hlavné myšlienkove smery v 90. rokoch

Po roku 1991 sa intenzívne obnovil ideový spor medzi dvoma protikladnými smermi slovanofilstvom a západníctvom. Tieto smery sa vyvíjali v priebehu 19. storočia a zaberajú sa otázkami, či je Rusko súčasť Európy, aký je ruský národ a ruská spoločnosť a aká je ich budúcnosť. Obidva myšlienkové prúdy vyjadrovali spoločnú víziu Ruska ako veľmoci a silného štátu.[85]

Slovanofilstvo zdôrazňovalo význam ruských dejín a viery v slávnu budúcnosť Ruska. Zamerali sa na osobitosť slovanskej kultúry a odmietali rozvoj Ruska podľa európskeho civilizovaného modelu. Rusko videli ako vodcu v slovanskom svete. V rámci neho sa sformoval panslavizmus, ktorý navrhoval izoláciu Ruska od Európy a vytvorenie nového slovanského štátneho útvaru- Veľkého Všeslovanského zväzu na čele s Ruskom.

[85] DULEBA, A. 2001. *Zahraničná politika Ruska.* Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. s. 86. ISBN 80-85756-47-1.

Zvláštnosťou slovanofilstva bolo odmietnutie akéhokoľvek násilia.[86] V súčasnosti reprezentuje slovanofilstvo Liberálno-demokratická strana Ruska na čele s Vladimírom Žirinovskim.

Zapadníctvo bolo opozíciou slovanofilstva, presadzuje modernizáciu Ruska podľa západného vzoru, prekonanie tradičných archetypov, zaostalosti a izolovanosti ruskej spoločnosti. V súčasnosti reprezentuje západníctvo Konstantin Plešakov, podľa neho Rusko zachránilo Európu pred ázijskou nadvládou, kolonizovalo severné časti Euroázie ako súčasť stredomorskej civilizácie a dosiahnutím hraníc Číny zjednotilo Európu s Áziou po súši.

Ako protipól k slovanofilstvu a západníctvu vznikol eurazianizmus, rozvíjal sa hlavne medzi ruskými emigrantmi v exile a zdôrazňoval unikátne postavenie a úlohu Ruska vo svete. Eurázia predstavuje geopoliticky vymedzené územie, špecifickú kultúrnu zónu, založenú na prepojení civilizácii východných Slovanov s národmi ugrofínskymi a turkotatarskými.[87] Rusko nepatrí ani Ázii ani Európe, ale predstavuje ich syntézu.

Na myšlienkove smery slovanofilstvo a eurazianizmus nadväzuje tzv. nový eurazianizmus, ktorý vychádza z tradičnej predstavy o špecifickom geopolitickom, kultúrnom a historickom postavení Ruska ako štátu medzi Európou a Orientom, vďaka čomu môže premosťovať dve odlišné kultúry.

Tieto myšlienkové smery mali významný vplyv na zahraničnú politiku Ruskej federácie. Práve nejasná identita ruskej štátnosti predstavovala zdroj napätia v zahraničnom politickom smerovaní.

Koncom 80. rokov uprednostňovalo sovietske vedenie Michaila Gorbačova tzv. európsku tradíciu marxizmu. Politika prvej ruskej vlády samostatného Ruska na čele s liberálom Jegorom Gajdarom pokračovala v tradícií západníctva vo vnútornej i zahraničnej

[86] *Slovanofilstvo a západníctvo*. [online]. Publikované 7.11.2009. In Knowed. [cit. 6.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.knowed.ru/index.php?name=pages&op=view&id=449>
[87] VORÁČEK, E. 2004. *Eurasijství v ruském politickém myšlení*. Praha: SET OUT, 2004. s. 202. ISBN 80-86277-34-8.

politike. Minister zahraničných vecí Andrej Kozyrev[88] sa stal symbolom neo-zapadníctva v postsovietskom Rusku.[89]

MZV pod vedením Andreja Kozyreva bolo síce obrátené smerom na západ, ale na jednej i druhej geografickej strane Ruska videlo predovšetkým Spojené štáty americké. Avšak medzi Ruskom a západnou Európou sa nachádzajú zabudnutí bývalí spojenci z východného bloku.

V apríli 1993 prijal prezident Jeľcin Koncepciu zahraničnej politiky, ktorá obsahovala zoznam priorít. Niektorí kritici označili tento dokument za príliš nekonkrétny. Cieľom Ruska bolo zaistiť si globálnu bezpečnosť vzájomne výhodnými dohodami a kompromismi. Do popredia sa dostali vzťahy Ruska so SNŠ a s krajinami bývalého Varšavského paktu, pričom Rusko podporovalo proces reintegrácie bývalých sovietskych republík, najmä v ekonomickej oblasti. Osobitý význam mala spolupráca vo vojensko-politickej oblasti a vytvorenie účinného systému kolektívnej bezpečnosti, posilnenie vonkajších hraníc a zachovanie vojenskej infraštruktúry. Samostatná časť konceptu bola venovaná rusko-americkým vzťahom, ktoré predstavujú základ pre ďalší rozvoj a vytvorenie stabilného a bezpečného systému medzinárodných vzťahov. Vo vzťahu k južnej a západnej Ázii bolo hlavnou prioritou odstránenie kritických miest na juhu hraníc Ruska a normalizácia situácie v Afganistane. V Strednej a Južnej Amerike, Afrike, Austrálii a Oceánii sa Rusko usilovalo napomôcť odstráneniu regionálnych konfliktov.[90]

3.3 Ruská zahraničná politika po kríze v roku 1993

Na jeseň v roku 1993 sa v Rusku odohrali dramatické udalosti a došlo k zmene v rusocentrickej americkej politike. Prezident Jeľcin vyhlásil výnimočný stav a s ozbrojenou podporou armády potlačil Najvyšší Soviet. Bol nastolený autokratický režim po prijatí novej ústavy v referende 12. decembra 1993. Následne vyhrala parlamentné voľby radikálno-nacionalistická ĽDSR Vladimíra Žirinovského. Táto situácia viedla k tomu, že demokracia v Rusku sa musela brániť krajne nedemokratickými prostriedkami

[88] Andrej Kozyrev bol ministrom zahraničných vecí od októbra 1991 do januára 1996.
[89] DULEBA, A. 2001. *Zahraničná politika Ruska.* Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. s. 86. ISBN 80-85756-47-1.
[90] *Teória a prax zahraničnej politiky moderného Ruska.* [online]. In RAU. [cit. 6.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rau.su/observer/N10_97/10_05.htm>

a na tvorbe zahraničnej politiky sa podieľali silové rezorty. Ministerstvo zahraničných vecí na čele s Kozyrevom bolo pri formulovaní zahraničnej politiky RF zásadným spôsobom obmedzené, z tohto dôvodu sa Kozyrevovi nedarilo obnoviť strategické postavenie Ruska, ani jeho úlohu silového partnera USA.

V septembri 1993 rozposlal Jeľcin list hlavám západných krajín, v ktorom zásadne odmietol plány na rozširovanie NATO o krajiny SVE a namiesto toho navrhol aby bezpečnosť krajín SVE bola garantovaná Alianciou a Ruskom.[91]

Ruské jednotky boli stiahnuté z pobaltských krajín v auguste 1994, avšak to neviedlo k zlepšeniu vzájomných vzťahov. Kríza viedla k stagnácii vzťahov s niektorými oblasťami vo východnej Európe, Ázii, Afrike, čo predstavovalo stratu tradičných trhov a niektoré produkty sa nemohli dostať na územie Ruska. V polovici 90. rokov boli zahraničnopolitické neúspechy Ruska stále zjavnejšie. Proti politike MZV sa postavila nielen ruská opozícia, ale aj celá politická elita, spoločenský činitelia, odborníci a vedci. Na zahraničnej politike Ruska sa významne podpísal aj zdravotný stav Jeľcina, ktorý už nemal dostatok síl aby komplexne riešil medzinárodnú politiku.

Z hľadiska vývoja ruskej zahraničnej politiky bola v roku 1996 kľúčová výmena Andreja Kozyreva za Jevgenina Primakova na poste ministra zahraničných vecí. Nešlo len o personálnu výmenu, ale aj o premenu celkovej koncepcie zahraničnej politiky. Primakov je charakteristický väčšou asertivitou v regionálnej aj globálnej oblasti.[92] V regionálnej oblasti sa Primakov usiloval o obnovu pozície Ruska ako regionálnej mocnosti predovšetkým v oblasti SNŠ. V globálnej oblasti nastal odklon od západného smerovania a Primakov sa zameral na obnovenie alternatívnych strategických vzťahov, predovšetkým v rámci Ázie a Pacifiku. Ruská zahraničná politika aktívne podporovala koncept multipolárneho sveta. Avšak zahraničná politická doktrína sa neodvracala úplne od západného smerovania, snažila sa o nadviazanie politických a ekonomických vzťahov so štátmi západnej Európy. Rusko podporovalo budovanie európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, ktorá by mohla viesť k oslabeniu NATO a pôsobiť ako protiváha.

[91] DULEBA, A. 2001. *Zahraničná politika Ruska.* Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. s. 86. ISBN 80-85756-47-1.
[92] DULEBA, A., HIRMAN, K. 1999. *Rusko na konci Jeľcinovej éry.* Bratislava: Štúdie a názory, 1999. s. 52–54. ISBN 80-210-2388.

Rusko zaznamenalo v tomto období aj úspešné kroky, ako vstup do Rady Európy, Parížskeho a Londýnskeho klubu veriteľov, bola podpísaná Dohoda o partnerstve a spolupráci s Európskou úniou, Rusko bolo taktiež prijaté do ázijsko-pacifického hospodárskeho zoskupenia. Po náročných rokovaniach bol podpísaný Zakladajúci akt o vzájomných vzťahoch, spolupráci a bezpečnosti medzi NATO a Ruskom a bol vytvorený Spoločný stály výbor.[93] Posledný rok Jeľcina ako prezident priniesol mnohé sklamania v medzinárodnej oblasti, ako napríklad bombardovanie Juhoslávie, či obsadenie Kosova útvarmi NATO.

3.4 Vzťah s krajinami SVE

Do centra pozornosti oficiálnej zahraničnej politiky sa dostali najmä krajiny SVE. Po prerušení vzťahov v dôsledku rozpadu ZSSR bolo potrebné obnovenie medzinárodných hospodárskych kontaktov. Rusko chcelo opäť získať stratený vplyv v tejto oblasti.

Kým stredoeurópske krajiny postupne pokračovali v euroatlantickej integrácii, zahraničná politika Ruska bola zameraná na amerikanizmus a západ. V polovici 90. rokov sa ruská diplomacia pripravila na rozširovanie NATO v strednej Európe, navrhla viaceré opatrenia pre prípad rozšírenia alebo neochoty Západu rešpektovať požiadavky Ruska. Diplomati RF tvrdili, že NATO nie je pre Rusko hrozbou, každý má právo zaisťovať si svoju bezpečnosť, avšak členstvo krajín SVE v NATO bez Ruska považovali za kontraproduktívne. Rusko ponúklo napríklad ekonomické výhody a záruky bezpečnosti pre Estónsko, Litvu, Lotyšsko a Slovensko, pre prípad, že sa nestanú členmi NATO. Stredoeurópsky región prestal byť mostom medzi Ruskom a Západom, to však neznamená, že prestali vytvárať vzájomne výhodné vzťahy s Ruskom.[94]

[93] BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. s. 306. ISBN 80-242-1084-3.

[94] *Rusko a stredná Európa po zmene režimu.* [online]. Publikované 17.11.2009. In Informačno-analytické centrum. [cit. 7.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.ia-centr.ru/expert/6407/>

3.4.1 Zahraničnopolitické doktríny vo vzťahu k regiónu SVE

Zahraničná politika Ruskej federácie vychádza zo sovietskeho dedičstva, kedy boli sformulované dve sovietske doktríny. Brežnevova doktrína vznikla na konci druhej svetovej vojny a zodpovedala podmienkam rozdelenia bipolárneho sveta, kedy bol nanútený štatút spojencov v rámci štruktúr východného bloku. Vzťahy medzi Ruskom a regiónom SVE patrili k prioritám zahraničnej politiky sovietskeho vedenia. Na konci 80. rokov bola koncipovaná Kvicinského doktrína, ktorá odzrkadľovala vládu Gorbačova a medzinárodné zlepšenie vzťahov. Gorbačov sa snažil o ukončenie studenej vojny, zmiernenie medzinárodného napätia a preorientovanie hospodárskych zdrojov na riešenie ekonomickej krízy. Vo februári 1990 podpísal Gorbačov a Havel dohodu o odsune sovietskych vojsk z Československa.[95]

Po rozpade ZSSR bolo potrebné vytvoriť novú zahraničnú koncepciu, minister zahraničných vecí Andrej Kozyrev sformuloval Kozyrevovu doktrínu, ktorá zdôrazňovala, že sa Rusko musí vyhnúť medzinárodnej izolácii. Kozyrev videl riešenie v zbližovaní bezpečnostných štruktúr so Západom a krajinami SVE, vo vytvorení paneurópskeho bezpečnostného systému, ako aj v integrálnej súčasti Ruska v bezpečnostnom systéme Európy.

V januári 1996 sa ministrom zahraničných vecí stal Jevgenin Primakov, ktorý obnovil pozíciu ministerstva zahraničných vecí pri tvorbe ruskej zahraničnej politiky, odvolal z vlády a z prezidentovho okolia predstaviteľov silových rezortov a vytvoril nový koordinačný orgán Radu pre zahraničnú politiku. Primakov presadzoval Rusko ako aktívneho aktéra v medzinárodnom dianí, obhajoval ruské národné záujmy a usiloval sa zabrániť vytvoreniu unipolárneho sveta pod vedením USA.

3.5 Konfliktné oblasti v Ruskej federácii

Na území Ruskej federácie sa nachádza veľké množstvo národov a národností, ktoré sa navzájom odlišujú svojou špecifickou kultúrou, spôsobom života alebo jazykom.

[95] DULEBA, A. 2001. *Zahraničná politika Ruska.* Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. s. 86. ISBN 80-85756-47-1.

Ústava Ruskej federácie garantuje rovnosť práv a povinností človeka a občanov bez ohľadu na rasu, pohlavie, jazyk, národnosť pôvod, majetkové postavenie, miesto pobytu, náboženskú príslušnosť, presvedčenie a príslušnosti k spoločenským združeniam. Taktiež zakazuje akékoľvek obmedzenia občianskych práv podľa sociálnej, rasovej, národnej, náboženskej a jazykovej príslušnosti.[96] V množstve oblastí dochádza ku konfliktom medzi príslušníkmi rôznych národností, dochádza k prejavom neúcty k jazyku, zvykom, tradíciám a kultúre národov. V Ruskej federácii možno vymedziť štyri základné uzly skutočnej alebo potenciálnej nestability:

1. Severokaukazský uzol: Problémy tohto uzla sa môžu stať zdrojom vážnych komplikácii v medzinárodnej politike. Jedná sa o dlhodobú nestabilitu, ktorá môže viesť k množstvu vážnych konfliktov. V tomto uzle je najsilnejší tzv. čečenský blok na čele s Čečenskou republikou, potom tzv. adygejský blok, tzv. karačejsko-balkarský blok a Osetie. V podstate každý bojuje sám za seba, dočasne sa zlučujú proti Moskve, Tbilisi a ďalším účastníkom.
2. Povolžsko: V Tatarstane sa odohrávajú najväčšie nepokoje. Vo vzťahu k Moskve a federatívnej zmluve podporuje jeho nezávislú líniu postavenie druhého najpočetnejšieho etnika v Rusku. Ohniskom problému sú ropné zdroje a výrobný potenciál v oblasti chémie, elektroniky a vojensko-priemyselný komplex. Na území republiky žije iba tretina ruských Tatarov, vytvárajú sa pevné zväzky medzi oboma národmi, zmiešané manželstvá, neobvyklá koexistencia kresťanskej a náboženskej kultúry. Povolťský separatizmus ohrozuje existenciu jednotného Ruska a vystúpenie z federácia by zničilo hlavné dopravné a energetické spojenie.
3. Sibírsko-zabajkalská oblasť: Do tejto oblasti patrí Tuva, Burjatsko, Chakasko, Aginský a Usť-ordynský burjatský autonómny okruh. K nebezpečným separatistickým snahám môže viesť napätie medzi národmi a všeobecná kríza štátnosti a ekonomiky. Predovšetkým Tuva sa môže reálne usilovať o oddelenie a dokázala by oslabiť situáciu v Rusku.
4. Severný pás: Označuje územie od Neneského autonómneho okruhu po Čukotský autonómny okruh. Dochádza tu k izolacionizmu niektorých bohatých regiónov a medzietnickým konfliktom. Severný pás predovšetkým posilňuje nestabilitu na iných územiach, sám ju nevytvára.

[96] KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 33. ISBN 80-210-1356-7.

3.6 Konflikty na južnom Kaukaze

Najväčšie nepokoje sú v rámci gruzínsko-abchazského, gruzínsko-osetinského konfliktu a konfliktu o Náhorný Karabach, hlavným motívom stretov je polarizácia etnicity už od 80. rokov 20. storočia.[97] Ide o etnopolitické konflikty, kde je cieľom získanie kontroly nad územím. Zánik ZSSR rozpútal napätie ohľadom statusu bývalých jednotiek ZSSR, ktoré požiadali o zachovanie alebo dokonca posilnenie svojho postavenia, či odtrhnutie od nových ústredných vlád. Po samotnom rozpade ZSSR vznikli na južnom Kaukaze štáty, ktorých hranice nerešpektovali etnické zloženie a boli značne neprirodzené. Špecifikom v tomto regióne je menši vplyv ústrednej vlády, ktorá často nekontroluje celé teritórium, väčší dôraz sa kladie na lokálnu alebo klanovú identitu. Počas existencie ZSSR sa situácia v regióne v mnohom zakonzervovala a s pádom štátneho celku sa ukázali hlboké problémy. Zásadnou slabinou regiónu je, že Gruzínsko, Abchazsko a Osetsko nedokážu nájsť spoločné stanovisko, chýba im zásadný konsenzus a ochota vystupovať jednotne na medzinárodných fórach. Tento región podlieha mnohým vnútorným problémom, ako je veľká migrácia, kriminalita, nedemokratické režimy, starnutie obyvateľov alebo zničená infraštruktúra.

V týchto konfliktoch bolo cieľom Ruska presadiť uznanie SNŠ a udržať si významné postavenie v tomto regióne. Rusko využilo existujúce napätie a separatistické regióny sa stali na ňom do veľkej miery závislé.

3.6.1 Gruzínsko-abcházsky konflikt

Gruzínsko je najheterogénnejší štát Južného Kaukazu, kde žijú Azerbajdžanci, Rusi a významná arménska menšina. Abcházsko sa nachádza na pobreží Čierneho mora a zdieľa severnú hranicu s Ruskom, obyvateľstvo tvoria Abcházci, spolu s Gruzíncami, Rusmi, Grékmi a Osetíncami.

[97] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 289. ISBN 0-7007-11627.

Hlavnou príčinou sporu je status Abcházska, ktoré trvá na svojej nezávislosti, avšak Gruzínsko ho považuje za súčasť svojho teritória. Obe strany sa nevedia dohodnúť, ktorý národ bol na území pôvodný a má na neho nárok.

Konflikt sa začal v 19. storočí ruskou anexiou východného Gruzínska a západogruzínskeho kniežatstva vrátane Abcházska. Začal klesať počet Abcházcov a gruzínske obyvateľstvo začalo obývať územie Abcházska.[98]

Nežiaduci status Abcházcov sa zrušil a ruská vláda to využila proti Gruzíncom, došlo k porušeniu etnickej rovnováhy. Obdobie nezávislosti Gruzínska a Abcházska sa skončilo pripojením k ZSSR v roku 1921 a dochádzalo k ďalšiemu presídľovaniu Gruzíncov do Abcházska, najmä kvôli industrializácii.

V júli 1989 začal spor kvôli otvoreniu tbiliskej pobočky štátnej univerzity v Suchumu, následne bol prijatý zákon v Gruzínsku o gruzínštine ako úradnom jazyku na celom území Gruzínska.

Abcházsky Najvyšší soviet vyhlásil Deklaráciu o nezávislosti v auguste 1990, avšak Gruzínsko ju neuznalo a vyhlásilo nezávislosť ako jednotný štát bez autonómnych regiónov a vnútorných hraníc.[99] Moskva využila Abcházsko ako nástroj vplyvu na dianie v Gruzínsku.

Disident Zviad Gamsachurdia stál na čele Gruzínska, nespokojnosť s jeho politikou viedla k občianskej vojne na prelome rokov 1991 a 1992 a skončila sa jeho zvrhnutím. Po občianskej vojne bola obnovená ústava z roku 1921, na základe ktorej malo Abcházsko menšie právomoci. Následne Abcházsko obnovilo ústavu z roku 1925, podľa ktorej je zväzovou republikou a s Gruzínskom bola spojená len zvláštnou zmluvou.[100]

---

[98] *Riešenie konfliktu v Gruzínsku: aplikovanie teórie conflict resolution.* [online]. Publikované 19.6.2009. In ARES. [cit. 8.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1256&Itemid=423>

[99] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 150,151. ISBN 0-7007-11627.

[100] SABANADZE, S. 2002. *International Involvement in the South Caucasus.* . [online]. s. 245. Publikované február 2002. In ECMI. [cit. 9.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.ecmicaucasus.org/upload/publications/working_paper_15.pdf>

Vpád Národnej gardy Gruzínska do Abcházska začal vojnu 14. augusta 1992. V dôsledku nátlaku Moskvy bolo v septembri uzavreté prímerie, ale napätie medzi oboma stranami pokračovalo a viedlo k porušeniu prímeria. Rusko opätovne využilo svoj vplyv a v júli 1993 sprostredkovalo prímerie, Gruzínsko stiahlo väčšinu svojich ozbrojených síl, avšak abcházske zbrane zostali rozmiestnené po fronte. Túto situáciu využil Gamsachurdia a vrátil sa do svojej funkcie. Abcházsko využilo vnútorné problémy nepriateľa, získalo späť svoje územie a odmietlo podpísať prímerie. Gruzínsko požiadalo o pomoc Rusko, v októbri 1993 vstúpilo do SNŠ a s ruskou pomocou porazili povstalcov, Gamsachurdia utiekol.[101]

Nátlak zo strany OSN a Ruska prinútil obe strany k vyjednávaniu o prímerí, ktoré sa nakoniec podarilo a 14. mája 1994 bola v Moskve podpísaná dohoda o prímerí. Vznikla demilitarizovaná zóna na oboch stranách rieky Inguri, ale stále pretrvávali útoky, prestrelky, násilie nižšej intenzity a návrat utečencov. Abcházsko vyhlásilo nezávislosť v roku 1999, avšak nikto ju neuznal a zaviedli proti nemu ekonomické sankcie, čo Abcházsko izolovalo od okolitého sveta. Gruzínsko uskutočnilo ešte niekoľko pokusov o získanie Abcházska, ale neúspešne.

Rusko sa zameralo na podporu Abcházska, niekedy je označované ako ruský protektorát, obchoduje s ním, smerujú tam ruské investície. Rusko má nezanedbateľný vplyv aj na vnútorné dianie.

3.6.2 Gruzínsko-osetský konflikt

Osetsko predstavuje strategické spojenie medzi Ruskom a Gruzínskom, je to hlavná trasa pre transport tovaru a osôb. Konflikt etník spôsobuje dedičstvo z minulosti, Gruzínsko obviňuje Osetsko z nelojálnosti, pretože sa viackrát postavilo proti gruzínskym národným záujmom. Autonómny status územia Južného Osetska je jadrom sporu, považuje sa za nelegitímny na začiatku 90. rokov. Gruzínsko tvrdilo, že Osetínci majú svoje územie v ruskom Severnom Osetsku a nemajú právo na gruzínske územie, teda na Južné Osetsko. Osetsko nedôverovalo Gruzínsku, ako záruku svojej autonómie videlo Rusko.

[101] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 35. ISBN 0-7007-11627.

V januári 1990 nacionalistické hnutie Gruzínska zorganizovalo tzv. pochod na Cchinvali do Južného Osetska s cieľom ochrany gruzínskeho obyvateľstva. Podarilo sa zabrániť väčším stretom vďaka zásahu sovietskych jednotiek, ktoré nevpustili pochod až do mesta.

Po voľbách v Gruzínsku vyhlásilo Južné Osetsko samostatnú republiku v septembri 1990, ktorú Gruzínsko neuznalo a vyhlásilo výnimočný stav.[102] Moskovské centrum zrušilo oba akty, avšak nemalo moc zasahovať do sporu výraznejšie.

Gruzínsko bombardovalo Cchinvali, ale spor muselo prerušiť kvôli svojim vnútorným nepokojom. V roku 1992 sa uskutočnilo v Osetsku referendum, v ktorom viac ako 90% obyvateľov súhlasilo s pripojením územia k Rusku.[103]

Dohoda o prímerí bola podpísaná prostredníctvom Ruska v júni 1992. Ruskí vojaci kontrolovali oblasť Cchinvali, čo bolo pre Gruzínsko nevýhodné, pretože sa v jeho blízkosti nachádza gruzínske hlavné mesto Tbilisi. Nebol doriešený status Južného Osetska, ktorý intenzívne presadzoval svoju nezávislosť. V dôsledku konfliktu odišlo mnoho gruzínskych obyvateľov z Cchinvali.

Konflikt v Južnom Osetsku prebiehal v období, keď sa Rusko nachádzalo v chaotickom a komplikovanom období dezintegrácie. Rusko sa zdržalo vojenskej intervencie a predaja zbraní, nemalo konkrétnu vojenskú stratégiu, zasahovali skôr ruskí vojenskí velitelia z vlastnej iniciatívy.[104]

3.6.3 Konflikt o Náhorný Karabach

Náhorný Karabach je hornatá oblasť, ktorá bola pod vplyvom všetkých regionálnych mocností. Jadrom sporu je konflikt hodnôt, na územie si robia nárok Arméni

[102] *The Georgian-South Ossetian Conflict* . [online]. Publikované 2001 In Danish Association for Research on the Caucasus. [cit. 9.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.caucasus.dk/publication5.html>
[103] BAAR, V. 2002. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 246. ISBN 80-86101-66-5.
[104] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 337. ISBN 0-7007-11627.

a Azerbajdžanci. Argumentom Arménov je, že táto oblasť bola súčasťou Arménskeho kráľovstva už od 4. storočia pred Kristom. Naopak Azerbajdžanci považujú Náhorný Karabach za územie, ktoré bolo vždy pod ich nadvládou. Konflikt má korene hlboko v minulosti, určujúce sú však udalosti z konca 19. storočia, kedy sa zhoršilo postavenie Arménov v Osmanskej ríši a mnoho z nich odišlo do Ruskom ovládaného územia na dnešné územia Arménska a Azerbajdžanu, vrátane Náhorného Karabachu.[105]

S rastom nacionalizmu dochádza k prvým násilnostiam od roku 1987. Z územia Arménska odchádzali Azerbajdžanci a naopak, avšak v Náhornom Karabachu ostali obe etniká. Vo februári 1988 boli zabití dvaja Azerbajdžanci v meste Agdam, čo odštartovalo odvetu, vytvorili sa programy na Arménov, ktorým nezabránila ani sovietska armáda. Obe etniká sa obracali na moskovské centrum, ktoré nebolo schopné riešiť situáciu, prebiehali demonštrácie proti miestnemu vedeniu, aj proti centrálnej vláde. Poslanci Náhorného Karabachu vyhlásili v júli odtrhnutie od Azerbajdžanu, s čím nesúhlasilo moskovské centrum ani azerbajdžanské vedenie. V novembri 1989 bola obnovená na území azerbajdžanská zvrchovanosť, následne Arménsko jednostranným rozhodnutím včlenilo Náhorný Karabach pod arménsku jurisdikciu. Moskovské centrum stálo na strane Azerbajdžanu do roku 1991, pretože neviedol nezávislú politiku na rozdiel od Arménska. Po rozpade ZSSR vyhlásil Náhorný Karabach nezávislosť v septembri 1991, ozbrojené strety naberali na intenzite a smerovali k vojenskému riešeniu. Vo februári 1992 dobyli Arméni niekoľko azerbajdžanských dedín a obsadili strategické mesto Chodžala.[106] Nastala zmena v postoji Ruska, nechcelo nasledovať politiku sovietskeho zväzu a najmä z geopolitických dôvodov začalo podporovať Arménsko. Ku kľúčovému arménskemu víťazstvu došlo, keď dobyli mesto Šuva a získali Lačinský koridor. O protiofenzívu sa pokúsil Azerbajdžan, čo bolo spojené s ich vnútorným vývojom, k moci sa dostala Ľudová strana a prezidentom sa stal Abulfaz Alčibej.[107]

[105] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 255. ISBN 0-7007-11627.
[106] WILLIAMS, J. 2009: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Problems and possibilities for political resolution*. [online]. s.8. In Georgiasouthern. [cit. 10.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.georgiasouthern.edu/etd/archive/spring2009/jessica_r_williams/williams_jessica_r_200901_MASS.pdf>
[107] CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. s. 344. ISBN 0-7007-11627.

V roku 1993 Arménsko opäť zaútočilo a získalo sever Náhorného Karabachu a územia v Azerbajdžane, krajina sa dostala do vážnej politickej krízy. Arméni odrazili pokus o azerbajdžanský protiútok. Avšak konflikt obe strany tak vyčerpal, že sa dohodli na prímerí v máji 1994. Dodnes upravuje ich vzťah prímerie, pretože mierová zmluva nebola podpísaná.

Náhorný Karabach je de facto nezávislý, avšak je úzko napojený na Arménsko, pretože od neho získava príspevky do štátneho rozpočtu, ozbrojené sily sú taktiež prepojené s arménskymi.[108]

V konflikte o Náhorný Karabach využilo Rusko politické prostriedky, zmeny v azerbajdžanskej vláde dosiahlo podporou protivládnych aktérov, Rusko využilo konflikt pre vstup Azerbajdžanu do SNŠ. Bez podpory Ruska ako kľúčového regionálneho aktéra je vylúčené dosiahnutie dohody.

3.7 Rusko-gruzínsky konflikt

Rusko-gruzínsky konflikt vypukol v auguste 2008, avšak korene sporu začali skôr. V roku 2006 bola vybudovaná ruská vojenská základňa v Južnom Osetsku a Rusko zvýšilo podiel investícií do infraštruktúry Južného Osetska a Abcházska, kde zaslalo mnoho zbraní.

V marci 2008 opustilo Gruzínsko Spoločnú kontrolnú komisiu v Južnom Osetsku a požiadalo o zainteresovanie medzinárodných organizácií do konfliktu, ruský prezident Vladimír Putin vyzval ruskú vládu a regióny k vytvoreniu ekonomických, politických a kultúrnych vzťahov s Abcházskom a Južným Osetskom.

Juhoosetský a abcházsky parlament žiadali Rusko o uznanie nezávislosti, po tom čo vo februári 2008 niektoré štáty uznali nezávislosť Kosova. Rusko zvýšilo svoj vplyv v Abcházsku, v roku 2008 tu prebiehali rozsiahle vojenské cvičenia. V júni 2008 po

[108] KOEHLER, J.- ZURCHER, C. 2003. *The art of losing the state: weak empire to weak nation state around Nagorno-Karabakh.* [online]. s. 145-174. Publikované 2003 In Manchester University Press. [cit. 10.3.2012]. Dostupné na internete: <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/docDetail.action?docID=10076801&p00=zurcher%20christoph>

prestrelke medzi Abcházskom a Gruzínskom zhabali gruzínske jednotky ruské protitankové strely a ťažké zbrane.[109]

Niekoľko prestrelok sa odohralo medzi gruzínskymi a juhoosetskými jednotkami začiatkom augusta, pričom Južné Osetsko obvinilo Gruzínsko zo snahy vyvolať konflikt, gruzínska vláda však tvrdila, že sa iba bráni. Dňa 7. augusta 2008 nariadil gruzínsky prezident Saakšvili navrátiť poriadok a gruzínsku zvrchovanosť do Južného Osetska a v noci sa začalo gruzínske ostreľovanie a delostrelecký útok na mesto Cchinvali.[110] Každá strana si vysvetľovala príčinu konfliktu inak, Gruzínsko tvrdilo, že sa bránilo pred útokmi juhoosetských jednotiek a ruských obrnených vozidiel, naopak Južné Osetsko považuje za začiatok konfliktu agresiu Gruzínska. Po nasadení ruského letectva bola gruzínska vláda nútená ustúpiť.[111]

Abcházsko otvorilo druhú frontu, obsadilo Kodori a postupovalo na územie Gruzínska. Ruské jednotky blokovali prístav Poti, taktiež sa rozmiestnili v abcházskom prístave Očamčire, letectvo bombardovalo mesto Gori, zničilo radar v Šaušebi a armáda postupovala na hlavné mesto Tbilisi.[112]

Obe strany sporu vyzval Západ na ukončenie sporu. Počas otváracieho ceremoniálu olympijských hier v Číne sa stretol americký prezident George Bush s Putinom. Washington otvorene podporoval gruzínskeho prezidenta Saakašviliho a vyhlásil, že podporuje gruzínsku územnú celistvosť.[113]

Po stretnutí s francúzskym prezidentom Sarkózym podpísal ruský prezident Dmitrij Medvedev dohodu o prímerí, síce súhlasil so stiahnutím ruských jednotiek, no nevzťahovalo sa to na Južné Osetsko a Abcházsko, ktoré tvorili tzv. nárazníkovú zónu

[109] CORNELL, S., POPJANEVSKI, J., NILSSON, N. 2008. *Russia´s war in Georgia: cause and implications for Georgia and the world, Silk Road Studies Programm*. Stockholm, 2008. s. 9. ISBN 978-91-85937-35-6.
[110] De HAAS, M. 2010. *Russia´s Foreign Security Policy in the 21st Century*. London; New York: Routledge, 2010. s. 148. ISBN 9780415477307.
[111] CORNELL, S.- POPJANEVSKI, J.- NILSSON, N. 2008. *Russia´s war in Georgia: cause and implications for Georgia and the world, Silk Road Studies Programm*. Stockholm, 2008. s. 14. ISBN 978-91-85937-35-6.
[112] De HAAS, M. 2010. *Russia´s Foreign Security Policy in the 21st Century*. London; New York: Routledge, 2010. s. 148. ISBN 9780415477307.
[113] *Gruzínsko a Rusko vedú vojnu.* [online]. Publikované 9.8.2008. In SME. [cit. 20.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4012603/gruzinsko-a-rusko-vedu-vojnu.html>

a Rusko naďalej rozmiestňovalo zbrane na tomto území. Rusko uznalo nezávislosť Južného Osetska a Abcházska 26. augusta 2009, napriek tomu sa oba dostali ešte pod väčšiu ruskú kontrolu. Uznaním nezávislosti si Rusko skomplikovalo situáciu do budúcna, pretože má komplikácie s vlastnými federálnymi subjektmi a ich nárokmi, napríklad situácia v Čečensku.

V tomto konflikte nešlo o ochranu ruských občanov ani o územie, ale základ konfliktu spočíval v geopolitike. Rusko chcelo zabrániť Gruzínsku v smerovaní na Západ a destabilizovať ho. Konflikt v roku 2008 sa líši od toho v 90. rokoch v tom, že Rusko v 90. rokoch Rusko nebolo pri vzniku konfliktu, nevytváralo tieto udalosti, reagoval až neskôr a využilo ich vo svoj prospech.

Hlavnými motívmi zásahu sú zmeny v gruzínskej politike a zahraničnopolitickom smerovaní, rast strategického postavenia Gruzínska, možné členstvo v EÚ alebo NATO, gruzínska orientácia na Západ a snaha o získanie nových partnerov.

Zásahom v Gruzínsku sa Rusko ukázalo ako regionálna mocnosť, ktorá má zásadný vplyv na dianie v regióne a došlo k vyvrcholeniu dlhodobého napätia vo vzájomných vzťahoch. Ruský vojenský zásah na prozápadne orientované Gruzínsko predstavovalo signál pre ostatných postsovietskych aktérov udržiavať dobré vzťahy s Ruskom, inak sa môžu dostať do podobných komplikácii.

Vojensky síce zvíťazilo Rusko, avšak gruzínska vláda na čele s prezidentom Saakašvilom nepadla, naopak ich pozícia sa krátkodobo posilnila. Rusko ani nedostalo potrebnú podporu zo strany Šanghajskej organizácie spolupráce ani Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti.

Ruským zásahom sa od Gruzínska oddelilo Južné Osetsko a Abcházsko, odstránili sa enklávy gruzínskeho vplyvu, rovnako nemajú na toto územia prístup nezávislí pozorovatelia. Abcházsko a Južné Osetsko sa nestali úplne nezávislými štátmi, z dôvodu silného ruského vplyvu. Konflikt výrazne ovplyvnil a sťažil ďalší vývoj Gruzínska.

ZÁVER

Rozpad ZSSR vo veľkej miere ovplyvnil politický, hospodársky a bezpečnostný vývoj nielen Ruskej federácie, ale v podstate celého sveta. Vývoj demokracie v Rusku je potrebné vnímať predovšetkým v politickej, ekonomickej a národnostnej oblasti.

Na základe pôvodne stanoveného cieľa a to analyzovať prvé pokusy o demokraciu v 90. rokoch, niektoré nesprávne rozhodnutia na najvyšších pozíciách vedenia Ruskej federácia, či prechod z totalitného politického systému na demokratický politický systém, som dospela k záveru, že demokracia sa neustále vyvíja a aj v súčasnosti je pomerne ľahko zraniteľná, čo dokazuje aj vývoj ostatných udalostí v Rusku.

Po rozpade ZSSR sa stal vodcom novej politickej elity Boris Jeľcin, nastúpil po veľkom reformátorovi sovietskeho systému Michailovi Gorbačovi, ktorý sa usiloval o ukončenie stagnácie hospodárstva, jeho zefektívnenie videl aj v postupnej zmene cieľov ZSSR a uskutočnil prvé potrebné kroky smerom k demokracii. Jeľcin sa dokázal obklopiť tímom podriadených, ktorí mu všetko pripravili a zariadili, avšak bol známy častými personálnymi výmenami. Jeľcin rozhodne nepatril ku klasickým kabinetným politikom, chcel vidieť konkrétne výsledky. Vďaka svojim vodcovským schopnostiam, stál na čele Ruskej federácie dve volebné obdobia. Priebeh jednotlivých parlamentných volieb bol často spájaný s korupciou, či sfalšovaním výsledkom a skončili sa obvineniami z porušenia demokracie.

Mnoho západných expertov rozoberá zahranično-politický vývoj Ruskej federácie. V zásade možno povedať, že Moskva striktne sleduje svoje záujmy vo všetkých oblastiach, vrátane európskych záležitostí, či vzťahov s bývalými sovietskymi republikami. Pričom pri plnení cieľov využíva ekonomické aj vojenské nástroje.

Pred rozpadom Sovietskeho zväzu nastala ekonomická kríza, pretože došlo k značnému odlivu zdrojov v pretekoch v zbrojení a medzinárodnej konkurencii so Západom. Postupne sa začala privatizácia a trhové reformy. Avšak privatizácia vyvolala rozvrstvenie spoločnosti na základe majetku a bola sprevádzaná korupčnými aférami a škandálmi.

Od 90. rokov došlo k početným konfliktom na území celej Ruskej federácie, ktoré prispeli k zmene politického systému. S bojom proti terorizmu je spojená predovšetkým druhá rusko-čečenská vojna, ktorá ovplyvnila názory západu na rusko-čečenské vzťahy po rozpade Sovietskeho zväzu, ako aj súčasné Rusko. Rozhodujúcim prvkom pre urovnanie regionálnych, ako aj medziregionálnych konfliktov je premyslená národnostná a sociálna politika federálneho centra, ktorá by mala byť založená na vyváženom zapojení regiónov a etnických skupín. Realizácia takejto politiky je však dlhodobá a značne komplikovaná. Nezanedbateľný vplyv má Ruská federácia ako regionálna mocnosť aj na vývoj konfliktov v susedstve. Oficiálne zdroje tvrdia, že Rusko sa usiluje o zabránenie konfliktov a o ich mierové riešenie, v skutočnosti je ruským cieľom udržať si kľúčové postavenie, ktoré môže neskôr využiť.

V súčasnosti sa objavujú názory, že Rusko za vlády Putina je usporiadanejším, disciplinovanejším a slobodnejším pokračovaním chaotickej vlády Jeľcina. Súčasná situácia v Ruskej federácii je charakterizovaná tiež komplikáciami v dodržiavaní ľudských práv, rastúcou neznášanlivosťou a xenofóbiou v spoločnosti a častým výskytom skorumpovaných úradníkov, štátnikov, či vojenských veliteľov.

ZDROJE

Knižné zdroje

1. BAAR, V. 2002. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. 246 s. ISBN 80-86101-66-5.
2. BATURIN, J. M.- ILJIN, A. L.- KADACKIJ, V. F.- KOSTIKOV, V. V.- KRASNOV, M. A.- LIFŠIC, A. J.- NIKIFOROV, K. V.- PICHOJOVÁ, L. G.- SATAROV, G. A. 2003. *Jeľcinova epocha 1988-2000: Od Gorbačova k Putinovi- obrazy z moderných dejín Ruska.* Praha: Euromedia Group k.s., 2003. 475 s. ISBN 80-242-1084-3.
3. BRZEZINSKI, Z. 1999. *Velká šachovnice.* Praha: Mladá fronta, 1999. 232 s. ISBN 80-204-0764-2.
4. CORNELL, S. 2001. *Small Nations and Great Powers. A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus.* Richmond: Curzon Press, 2001. 480 s. ISBN 0-7007-11627.
5. CORNELL, S.- POPJANEVSKI, J.- NILSSON, N. 2008. *Russia´s war in Georgia: cause and implications for Georgia and the world, Silk Road Studies Programm.* Stockholm, 2008. 45 s. ISBN 978-91-85937-35-6.
6. De HAAS, M. 2010. *Russia´s Foreign Security Policy in the 21st Century*. London; New York: Routledge, 2010. 211 s. ISBN 9780415477307.
7. DULEBA, A. 2001. *Zahraničná politika Ruska.* Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. 86 s. ISBN 80-85756-47-1.
8. DULEBA, A., HIRMAN, K. 1999. *Rusko na konci Jeľcinovej éry.* Bratislava: Štúdie a názory, 1999. 321 s. ISBN 80-210-2388.
9. GALL, C., de WAAL, T. 1998. *Chechnya. Calamity in the Caucasus*, New York: New York University Press, 1998. 416 s. ISBN 9780814729632.
10. HODAČ, J.- STREJČEK, P. 2008. *Politika Ruské federace v postsovětskom prostoru a střední Evropě.* Brno: Medzinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008. 320 s. ISBN 978-80-210-4721-1.
11. HOLZER, J. 2004. *Politické strany Ruska: Hledáni identity.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 334 s. ISBN 80-7325-032-2.
12. KOUDELKA, Z.- VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavní systém Ruska: Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 78 s. ISBN 80-210-1356-7.

13. LIĎÁK, J. a kolektív. 2010. *Politické systémy (vývoj- stav- kontexty).* Bratislava: Ekonóm, 2010. 262 s. ISBN 978-80-225-3077-4.
14. MURRAY, D. 1997. *Demokracie despotu*. Praha: G plus G s.r.o., 1997. 242 s. ISBN 80-86103-05-6.
15. VORÁČEK, E. 2004. *Eurasijství v ruském politickém myšlení*. Praha: SET OUT, 2004. 350 s. ISBN 80-86277-34-8.
16. ZENKOVIČ, N. 2000. *Kremelské atentáty : od Lenina do Jelcina*. Brno: Jota, 2000. 395 s. ISBN 80-7008-105-8
17. ZOTOV, Z. M. 2001. *Vlasť a spoločnosť: Problémy interakcie.* Moskva: Omega L., 2001. 68 s. ISBN 5-901386-16-7.

Internetové zdroje

Elektronické dokumenty

18. BAHENSKÝ, F. 2005. *Národnostní politika Ruské federace v 90. letech 20. století.* [online]. In Antropoweb. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://antropologie.zcu.cz/media//webzin/webzin_01_2005/06_bahensky.pdf>
19. ČECH, Ľ. *Rusko v súčasných MV.* Prezentácia z predmetu Medzinárodné vzťahy politické II.
20. HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácia 20 rokov po rozpade ZSSR.*. [online]. In Slovak Journal of Political Sciences. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk/rocnik-11/cislo-4/horemuz-studie.pdf>
21. KOEHLER, J.- ZURCHER, C. 2003. *The art of losing the state: weak empire to weak nation state around Nagorno-Karabakh.* [online]. s. 145-174. Publikované 2003 In Manchester University Press. [cit. 10.3.2012]. Dostupné na internete: <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/docDetail.action?docID=10076801&p00=zurcher%20christoph>
22. SABANADZE, S. 2002. *International Involvement in the South Caucasus.* . [online]. s. 245. Publikované február 2002. In ECMI. [cit. 9.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.ecmicaucasus.org/upload/publications/working_paper_15.pdf>

23. SVOBODA, J. *Politický systém Ruské federace- parlament.* [online]. In Spolved. [cit. 28.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.spolved.web2001.cz/stud_mat/psruska.htm>
24. WILLIAMS, J. 2009: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Problems and possibilities for political resolution*. [online]. s.8. In Georgiasouthern. [cit. 10.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.georgiasouthern.edu/etd/archive/spring2009/jessica_r_williams/williams_jessica_r_200901_MASS.pdf>

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

25. *Analytická správa „Prehľad SNŠ za 20 rokov a výzvy do budúcnosti“* [online]. In Internetový portál SNŠ. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.cis.minsk.by/news.php?id=289>
26. *Bielovežský prales- rozpad ZSSR.* [online]. Publikované 8.12.2006. In Encyklopedia sme.sk. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://encyklopedia.sme.sk/c/3041990/bielovezsky-prales-rozpad-zssr.html>
27. *Bibliografia.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1page.php>
28. *Europoslanci žiadajú, aby Rusko zopakovalo parlamentné voľby.* [online]. Publikované 15.12.2011. In Európsky parlament Informačná kancelária na Slovensku. [cit. 29.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.europskyparlament.sk/view/sk/press-release/news/news-2011/news-2011-December/news-2011-December-13.html;jsessionid=9A6AB43841CE4A134FFFA53A2034E368>
29. *Federalisti kontra secesionisti.* [online]. Publikované jún 1999. In Kontext XXI. [cit. 5.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.contextxxi.at/context/content/view/91/61/index.html>
30. *Gruzínsko a Rusko vedú vojnu.* [online]. Publikované 9.8.2008. In SME. [cit. 20.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4012603/gruzinsko-a-rusko-vedu-vojnu.html>
31. *Gruzínsko opustilo spoločenstvo nezávislých štátov.* [online]. Publikované 18.8.2009. In Sme. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete:

<http://www.sme.sk/c/4979053/gruzinsko-opustilo-spolocenstvo-nezavislych-statov.html>

32. *História čečensko-ruských vzťahov.* [online]. Publikované apríl 2004. In Navýchod. [cit. 4.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.navychod.cz/articles.php?id=38d0d472-8db4-11df-aa30-00304830bcc4>
33. *Hlava 6. Vláda Ruskej federácie.* [online]. Publikované v roku 2001. In Ústava RF. [cit. 5.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-8.htm>
34. *Index podvodov vo voľbách v Rusku v rokoch 1991-2012.* [online]. Publikované 14.3.2012. In ECHO. [cit. 13.4.2012]. Dostupné na internete: <http://echo.msk.ru/blog/aillar/868432-echo/>
35. *Krátka história ruských prezidentských volieb.* [online]. Publikované 4.3.2012. In Opinionblog. [cit. 15.2.2012]. Dostupné na internete: <http://opinionblog.ru/kratkaya-istoriya-vyiborov-prezidenta-rossii/>
36. *Michail Sergejevič Gorbačov.* [online]. In Osobnosti.cz. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://zivotopis.osobnosti.cz/michail-sergejevic-gorbacov.php>
37. *Mutácia demokracie.* [online]. Publikované 29.2.2012. In ROMIR. [cit. 13.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.romir.ru/studies/312_1330459200/>
38. *Niektoré aspekty sukcesie štátov v súvislosti s rozpadom ZSSR.* [online]. In IATP. [cit. 28.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.iatp.am/resource/science/thesis/zalinyan/g4.htm>
39. *Parlamentné voľby v roku 1993.* [online]. In Portál mládeže o politike. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://moiwibori.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=254>
40. *Pomerný volebný systém v Rusku.* [online]. In Nezávislý volebný inštitút. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.vibory.ru/Publikat/PES/ch-2-3.htm>
41. *Postavenie a právomoc.* [online]. In Rada Federácie. [cit. 8.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.council.gov.ru/about/status_proxy/index.html>
42. *Riešenie konfliktu v Gruzínsku: aplikovanie teórie conflict resolution.* [online]. Publikované 19.6.2009. In ARES. [cit. 8.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1256&Itemid=423>

43. *Roky 1991-1995.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 7.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1991-1995.php>
44. *Roky 1996-1999.* [online]. In Fond Jeľcina. [cit. 15.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.yeltsin.ru/yeltsin/1996-1999.php>
45. *Ruská prokuratúra nepotvrdila volebné podvody.* [online]. Publikované 18.1.2012. In Webnoviny. [cit. 29.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.webnoviny.sk/svet/ruska-prokuratura-nepotvrdila-volebne/451381-clanok.html>
46. *Ruské etnické republiky.* [online]. In UTEXAS. [cit. 15.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/russia_ethnic94.jpg>
47. „*Ruské noviny" publikovali výsledky volieb do Štátnej dumy.* [online]. Publikované 10.12.2011. In UNIAN. [cit. 28.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.unian.net/rus/news/473612-rossiyskaya-gazeta-opublikovala-rezultatyi-vyiborov-v-gosdumu.html>
48. *Rusko a stredná Európa po zmene režimu.* [online]. Publikované 17.11.2009. In Informačno-analytické centrum. [cit. 7.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.ia-centr.ru/expert/6407/>
49. *Rusko info.* [online]. In Rustrade. [cit. 16.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rustrade.sk/userfiles/file/article/article_44.htm>
50. *Slovanofilstvo a západníctvo.* [online]. Publikované 7.11.2009. In Knowed. [cit. 6.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.knowed.ru/index.php?name=pages&op=view&id=449>
51. *SNŠ.* [online]. In Zemepis. [cit. 16.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.zemepis.com/msns.php>
52. *Streľba na Najvyšší soviet.* [online]. In Reformam. [cit. 9.2.2012]. Dostupné na internete: <http://reformam-net.narod.ru/Education/edu9hist28.html>
53. *Spoločenstvo nezávislých štátov.* [online]. In Internetový portál SNŠ. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.e-cis.info/page.php?id=19397>
54. *Teória a prax zahraničnej politiky moderného Ruska.* [online]. In RAU. [cit. 6.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rau.su/observer/N10_97/10_05.htm>
55. *The Georgian-South Ossetian Conflict* . [online]. Publikované 2001 In Danish Association for Research on the Caucasus. [cit. 9.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.caucasus.dk/publication5.html>

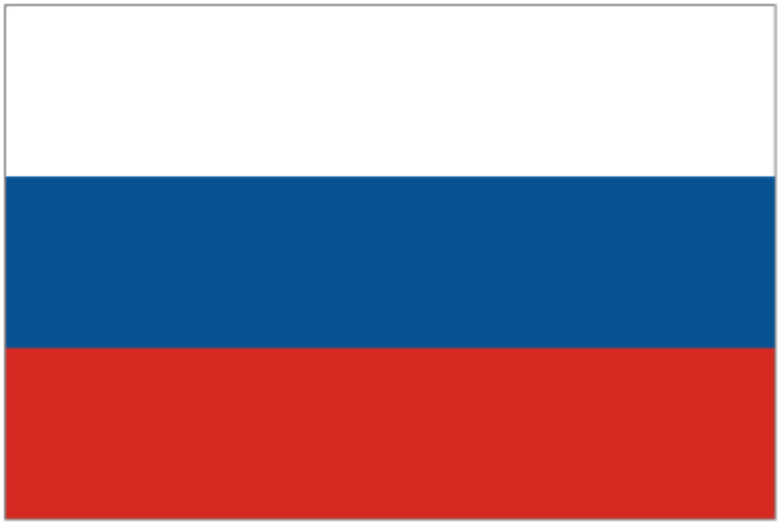
56. *Ústava Ruskej federácie.* [online]. Publikované v roku 2001. In Ústava RF. [cit. 4.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.constitution.ru/>
57. *Ústava Ruskej federácie z roku 1993.* [online]. In Grandars. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.grandars.ru/shkola/istoriya-rossii/konstituciya-rf-1993-goda.html>
58. *Vo voľbách do Štátnej dumy v roku 2011 pomôžu web kamery.* [online]. Publikované 11.7.2009. In BFM. [cit. 28.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.bfm.ru/news/2009/07/11/na-vyborah-v-gosdumu-2011-goda-uchastki-osnastjat-veb-kamerami.html#text>
59. *Voľby.* [online]. Publikované 14.11.2011. In Ruské noviny. [cit. 23.2.2012]. Dostupné na internete: <http://rg.ru/2011/11/14/cik.html>
60. *Výročie prevratu v Rusku: Pred 20 rokmi sa rozpadol Sovietsky zväz.* [online]. Publikované 19.8.2011. In Čas. [cit. 27.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.cas.sk/clanok/204753/vyrocie-prevratu-v-rusku-pred-20-rokmi-sa-rozpadol-sovietsky-zvaz.html>
61. *Výsledky volieb.* [online]. Publikované 2.12.2007. In Centrálna zberná komisia Ruskej federácie. [cit. 22.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.vybory.izbirkom.ru/region/region/izbirkom?action=show&root=1&tvd=100100021960186&vrn=100100021960181&region=0&global=1&sub_region=0&prver=0&pronetvd=null&vibid=100100021960186&type=242>
62. *Výsledky volieb poslancov do Štátnej dumy.* [online]. Publikované 9.12.2003. In Ruské noviny. [cit. 22.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rg.ru/2003/12/09/rezultaty.html>
63. *Vývoj demokracie v Rusku.* [online]. In Klempera. [cit. 25.1.2012]. Dostupné na internete: <http://klempera.tripod.com/rusko.htm>
64. *Výzvy pre Rusko v medzinárodných finančných inštitúciách (časť Ruska v MMF).* [online]. In Bankovníctvo. [cit. 29.1.2012]. Dostupné na internete: <http://www.banki-delo.ru/2010/08/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D1%8B-%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8-%D0%B2-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4/>

PRÍLOHY

PRÍLOHA A

Vlajka a štátny znak Ruskej federácie

Určila ich vládna komisia, ktorá vznikla 5. novembra 1990. Následne ruský prezident Boris Jeľcin podpísal zákon o štátnom znaku Ruskej federácie.

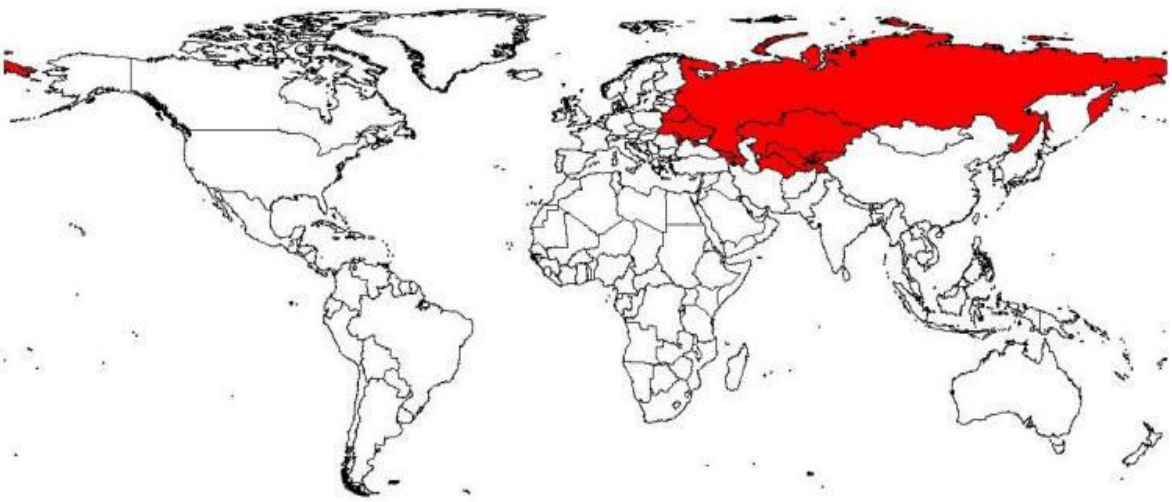

Zdroj: *Rusko info.* [online]. In Rustrade. [cit. 16.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.rustrade.sk/userfiles/file/article/article_44.htm>

PRÍLOHA B

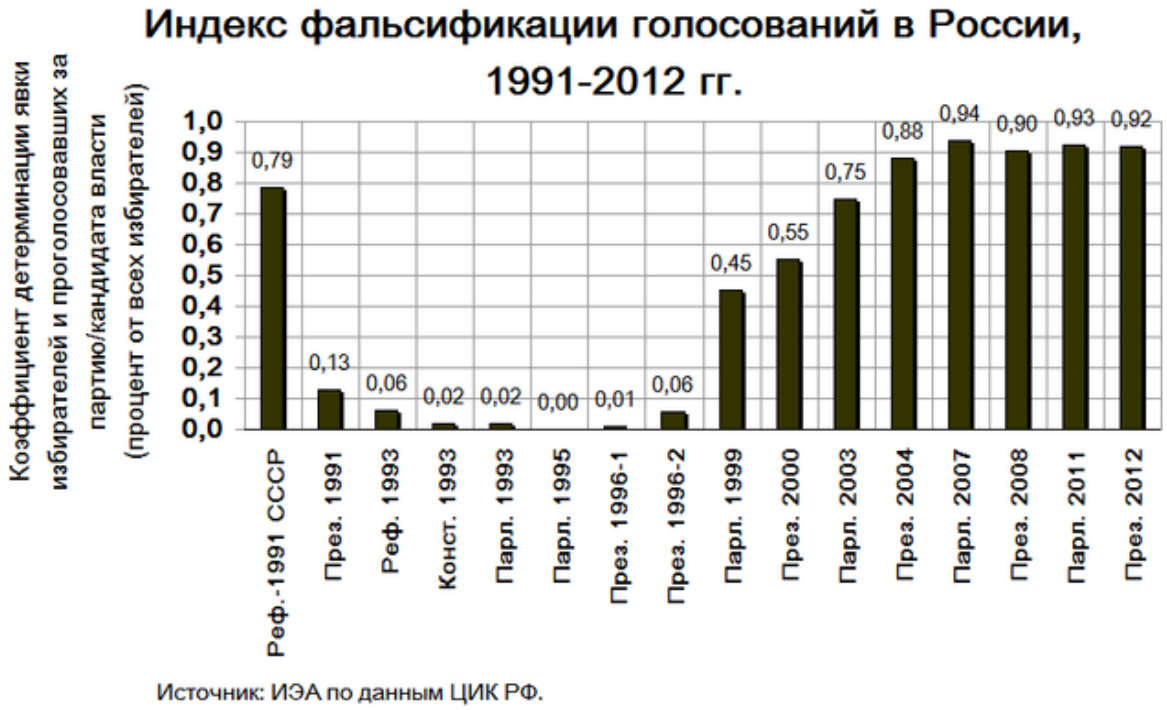
Mapa Spoločenstva nezávislých štátov

Zdroj: *SNŠ.* [online]. In Zemepis. [cit. 16.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.zemepis.com/msns.php>

PRÍLOHA C

Index podvodov vo voľbách v Rusku v rokoch 1991-2012

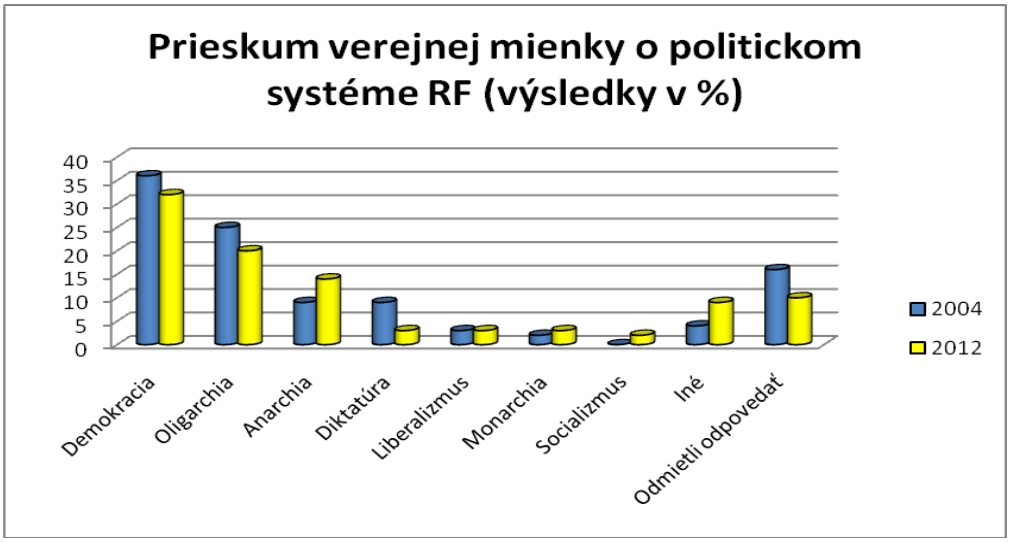

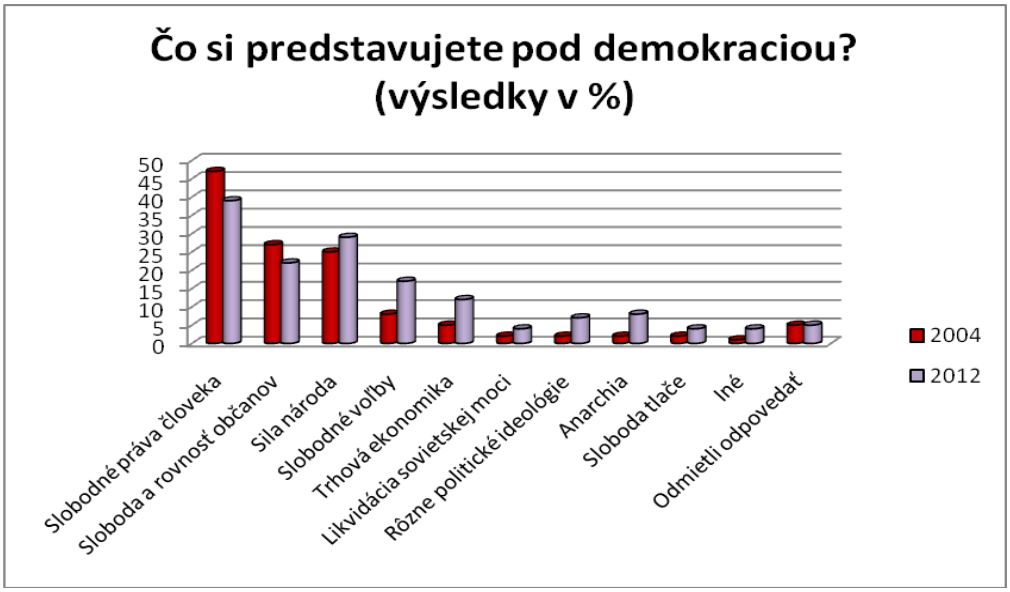
Zdroj*: Index podvodov vo voľbách v Rusku v rokoch 1991-2012.* [online]. Publikované 14.3.2012. In ECHO. [cit. 13.4.2012]. Dostupné na internete: <http://echo.msk.ru/blog/aillar/868432-echo/>

PRÍLOHA D

Demokracia v Ruskej federácii

Vo februári 2012 uskutočnila prieskumná agentúra v Rusku celonárodný prieskum na tému najvhodnejšia definícia politického systému v Ruskej federácii. Len 32% Rusov verí, že súčasný politický systém je demokratický. Podobný prieskum sa uskutočnil aj v roku 2004, v grafoch možno vidieť porovnanie oboch výsledkov.

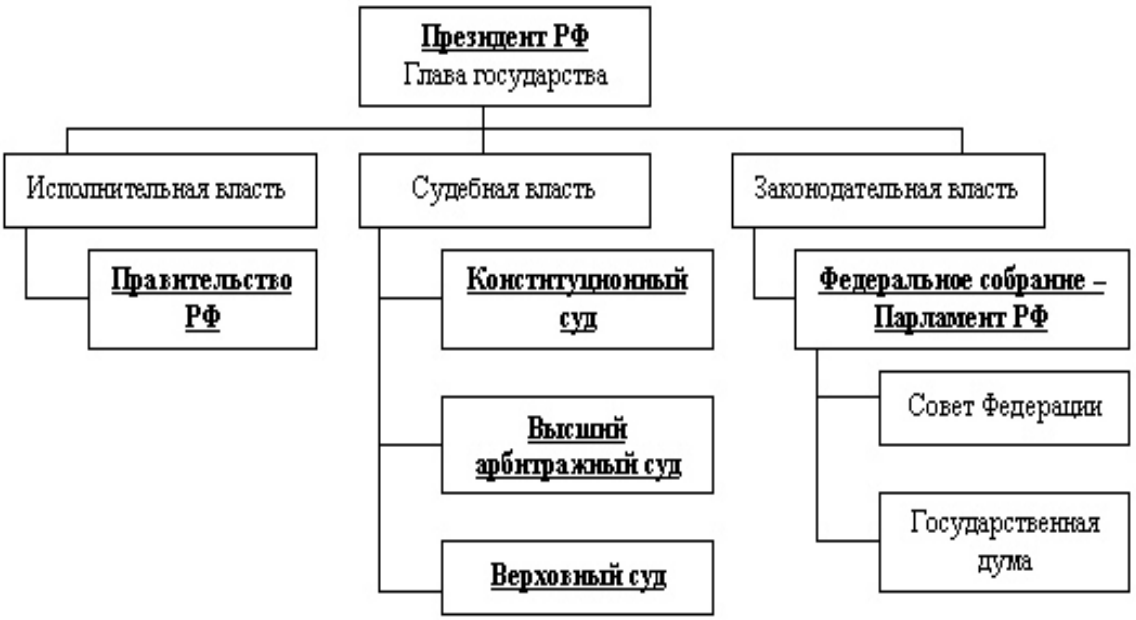

Zdroj: Vlastná tvorba podľa: *Mutácia demokracie.* [online]. Publikované 29.2.2012. In ROMIR. [cit. 13.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.romir.ru/studies/312_1330459200/>

PRÍLOHA E

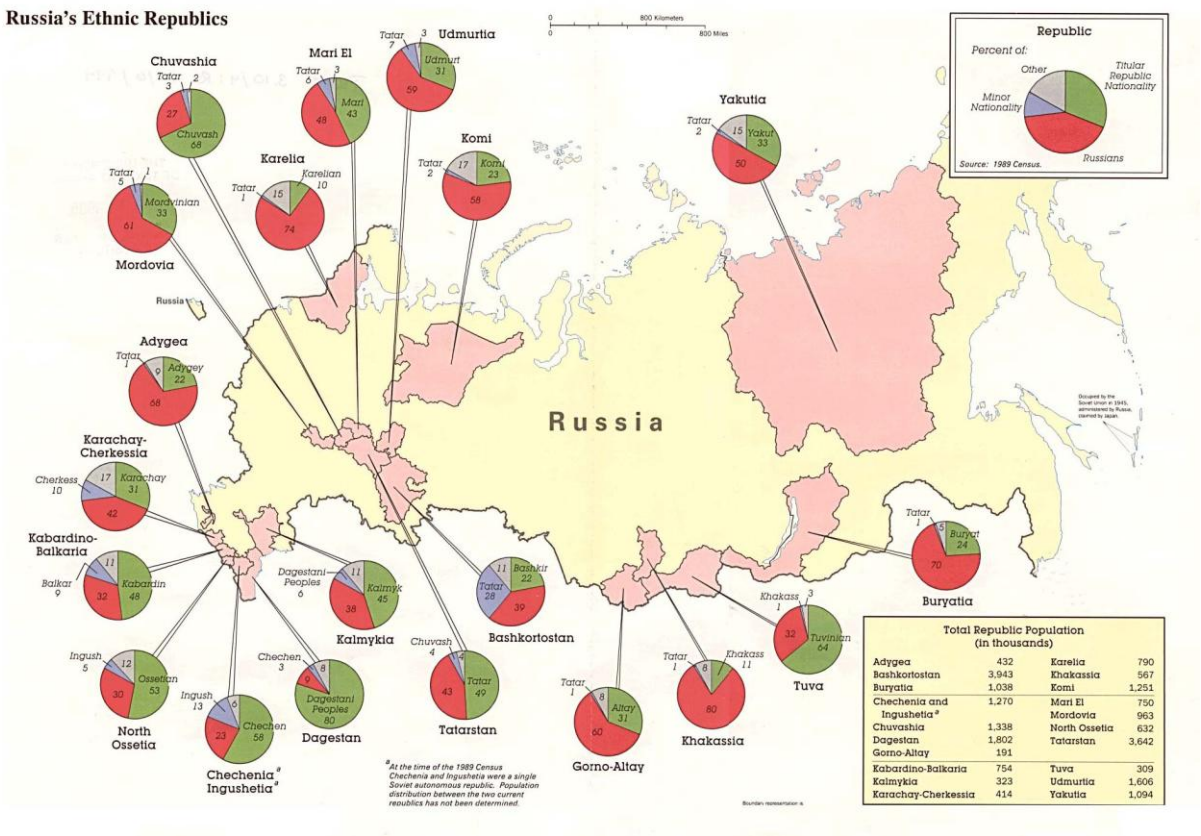
Rozdelenie právomoci v Ruskej federácii

Zdroj: *Ústava Ruskej federácie z roku 1993.* [online]. In Grandars. [cit. 20.2.2012]. Dostupné na internete: <http://www.grandars.ru/shkola/istoriya-rossii/konstituciya-rf-1993-goda.html>

PRÍLOHA F

Národnostné zloženie obyvateľstva Ruskej federácie

Zdroj: *Ruské etnické republiky.* [online]. In UTEXAS. [cit. 15.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/russia_ethnic94.jpg>